

КАЛЕНДАР
знаменних і пам'ятних дат
Одеси
на 2015 рік

Календар знаменних і пам'ятних дат Одеси на 2015 рік [Електронний ресурс] / упоряд. О. П. Делі ; ред. М. Л. Десенко ; ОННБ ім. М. Горького. – О., 2014. – 60 с.

Щорічне довідкове видання «Календар знаменних і пам'ятних дат Одеси» містить інформацію про визначні та пам'ятні події в історії політичного, соціально-економічного, наукового, культурного життя міста, ювілеї видатних осіб, чиє життя і діяльність пов'язані з Одесою. Всі дати наведені за новим стилем.

Видання розраховане на працівників бібліотек, архівів, музеїв, закладів освіти, органів місцевого самоврядування, ЗМІ, краєзнавців та широке коло читачів.

Упорядник

О. П. Делі

Редактор

М. Л. Десенко

© О. П. Делі, 2014

© ОННБ імені М. Горького, 2014

**Міністерство культури України
Одеська національна наукова бібліотека
ім. М. Горького**

**КАЛЕНДАР
знаменних і пам'ятних дат
Одеси
на 2015 рік**

Упорядник
О. П. Делі

**Одеса
2014**

Січень

1 січня

115 років тому (1900) в Одесі було відкрито після реконструкції готель «Лондонський» за адресою Приморський бульвар, 11, побудований в 1826-1828 рр. за проектом архітектора **Ф. К. Боффо** та реконструйований у 1899-1900 рр. за проектом архітектора **Ю. М. Дмитренка**.

90 років від дня народження **Василя Івановича Шипа (1925-1987)**, музиканта, педагога, хормейстера.

Народився в с. Чиношеуци, Резинського району (Молдова). Закінчив Одеську консерваторію ім. А. В. Нежданової. Працював в Одеському музичному училищі, в 1956 р. перейшов працювати в Одеську консерваторію, у 1965 р. був проректором з навчальної роботи, а протягом 1971-1984 рр. – її ректором.

Науково-методичні роботи В. І. Шипа: «Методика викладання сольфеджіо», «Внесок одеських композиторів у розвиток української радянської музики», «Роль хорового класу у вихованні хоровиків» та інші.

55 років від дня народження **Георгія Вікторовича Делієва (1960)**, актора, режисера, сценариста, музиканта і художника, народного артиста України, члена Національної спілки кінематографістів України.

Народився в Херсоні. Закінчив Одеський інженерно-будівельний інститут і Московський державний інститут театрального мистецтва. Займався пантомімою та клоунадою у студії В. Ципіна. Працював архітектором у П'ятигорську й Кишиневі, де відкрив театри-студії пантоміми. Починаючи з 1992 р., зняв в Одесі близько 80-ти телефільмів комедійного серіалу «Маски-шоу». Нині комік-трупa «Маски» є самостійною театральною трупoю зі своїм приміщенням «Будинок клоунів», художнім керівником, режисером, сценаристом, актором в якій виступає Г. В. Делієв. Знявся у фільмах К. Муратової «Другорядні люди», «Чеховські мотиви», «Настроювач» та інших.

З 2011 р. з ініціативи актора в Одесі під час святкування гуморини проводиться Міжнародний фестиваль клоунів «Комідіада».

6 січня

130 років від дня народження **Георгія Едуардовича Бострема (1885-1977)**, живописця, реставратора.

Народився в м. Єлисаветграді, (нині Кіровоград). Навчався в Одеському художньому училищі (1902-1905), Петербурзькій академії мистецтв ім. І. Рєпіна та Мюнхенській академії мистецтв. Виступив одним з засновників Товариства незалежних художників в Одесі та організаторів першої виставки Товариства (1916). Розписував храми у Підмосков'ї, в Архангельській області.

У Сімферополі при Кримському краєзнавчому музеї створено Музей сучасного християнського мистецтва ім. Г. Бострема, де зберігаються 14 його картин, написаних художником в останні роки життя.

7 січня

105 років від дня народження **Ганни Степанівни Матійко (1910-1980)**, прозаїка, журналіста, члена Національної спілки письменників України.

Народилася в с. Ївки, Богуславського району, Київської області. Закінчила радянсько-партійну школу та газетний технікум. Працювала в Одесі ткалею на джутовій фабриці, журналісткою газети «Чорноморська комуна», спершу завідувала відділом листів, а згодом була заступником завідувача відділу партійного життя. 1953 р. вийшла в Одесі її перша книжка «Сад миру».

Автор дитячих книжок: «Квіти дружби», «Жива казка», «Великий скарб», «Старший брат», «Затоплені човники» та інших.

8 січня

80 років від дня народження **Бориса Васильовича Янчука (1935-2009)**, письменника, члена Національної спілки письменників України.

Народився в с. Кордишівка, Козятинського району, Вінницької області. Закінчив Вінницький медичний інститут ім. М. І. Пирогова та Літературний інститут ім. О. М. Горького в Москві. Працював сільським лікарем в с. Йосипівка, викладачем Вінницького медичного інституту ім. М. І. Пирогова, кореспондентом обласної газети «Вінницька правда», тривалий час служив офіцером у лавах армії – начальником медчастини. Був головним лікарем Калантаївської сільської лікарської дільниці Роздільнянського району на Одещині. Б. В. Янчук останні роки життя був керівником товариства української мови і культури «Південна громада» в Одесі.

Автор книжок оповідань та повістей: «В твоїх руках життя», «Сьоме небо», «Біла земля», «Свято серед будня», «Лебеді з далекого берега», «Пароль – “Вервольф”» та інших.

75 років від дня народження **Анатолія Степановича Глуцака (1940)**, поета, публіциста й перекладача, члена Національної спілки письменників України.

Народився в с. Писарівка (нині Волочиський район) Хмельницької області. Закінчив Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова (1962). Відтоді – на журналістській роботі в Одесі. 1977-1983 рр. – директор видавництва «Маяк», від 1991 р. – працював у газеті «Чорноморські новини», завідував відділом культури редакції газети «Вечерняя Одесса», був заступником регіональної вкладки газети «Аргументы и факты в Украине». В періодичній пресі виступає з проблемними статтями, краєзнавчими розвідками, рецензіями.

Перша книжка А. С. Глушака «Мотиви» (1972) вийшла в Одесі. Він перекладав з багатьох мов та його твори перекладені білоруською, болгарською, польською, російською, угорською, молдавською мовами. З студентських років захопився шаховою композицією. Тричі виступав за збірну України на всесоюзних першостях. Друкував свої композиції та окремі теоретичні статті в шахових виданнях Польщі, Югославії, Болгарії, Росії та інших країн.

Автор поетичних збірок: «Мотиви», «Злітне поле», «Сонячний вітер», «Озимина», «Ковчег надії», «Степова пектораль», книга перекладів «Автографи» та багатьох інших.

15 січня

165 років від дня народження **Міхая Емінеску** (1850-1889), румунського поета, публіциста, громадського діяча.

Народився в с. Іпотешти, Ботошанського повіту (Румунія). Навчався в Чернівецькій вищій гімназії (1860-1866). Певний час служив у бухарестському театрі, був вільним слухачем Віденського університету, жив у Берліні, де прослухав університетський цикл лекцій із філософії та політичної економії. Працював директором Центральної бібліотеки в Яссах та шкільним інспектором. У серпні-вересні 1885 р. лікувався в Одесі в оздоровчому закладі на Куяльницькому лимані.

В Одесі поетові встановлено погруддя на розі вулиць Базарної та Ремісничої, біля будинку румунського консульства.

19 січня

150 років від дня народження **Валентина Олександровича Сєрова** (1865-1911), художника.

Народився в Петербурзі. Навчався живопису в Мюнхені, Парижі та Петербурзі. В 1880-х рр. двічі відвідав Одесу (1880, осінь 1885 – зима 1886), тут жила його майбутня дружина О. Ф. Трубникова. Восени 1885 р. працював у маєтку М. Д. Кузнецова під Одесою. Член Товариства південноросійських художників (1894-1904 рр.). З 1898 р. – член Товариства художників Мюнхена. Експонував роботи на міжнародних виставках в Парижі, Мюнхені, Відні та Венеції. З 1897-1909 рр. викладав у Московському училищі живопису, ліплення та зодчества. У 1898 р. отримав звання академіка, а з 1903-1905 рр. – дійсний член академії мистецтв. В Одеському художньому музеї зберігаються п'ять полотен митця.

20 січня

145 років від дня народження **Євгена Івановича Столиці** (1870-1929), художника.

Народився в с. Будеї, Балтського повіту, Херсонської губернії (нині Одеська область). Закінчив Одеське реальне училище. З 1888-1897 рр. навчався в Санкт-Петербурзькій академії мистецтв. У 1899 р. брав участь у

північній експедиції адмірала С. О. Макарова на криголамі «Єрмак». У 1904 р. під час російсько-японської війни робив замальовки та етюди в Порт-Артурі. Учасник виставок Академії мистецтв, Товариства пересувних художніх виставок, Всесвітньої виставки 1900 р. в Парижі; один із членів-засновників товариства ім. А. І. Куїнджі. 1909 р. отримав звання академіка. Працював у Петербурзі та Ананьєві. У 1916 р. остаточно ліквідував петербурзьку майстерню та переїхав до Ананьєва, де залишався до 1923 р. В останні роки життя працював у Москві. З 1924 р. – член асоціації художників революційної Росії і учасник виставок об'єднання. В історико-художньому відділі Одеського художнього музею в Ананьєві, Одеської області зберігається велика колекція робіт художника та матеріалів про нього.

120 років (1895) з дня освячення нової будівлі Бактеріологічної станції в Одесі по вул. Херсонській (нині – Пастера), 2.

110 років тому (1905) в одеському журналі «Южные записки» було вперше опубліковано повість *Лесі Українки* «Миттєвість».

24 січня

85 років від дня народження *Семена Йосиповича Аппатова* (1930-2003), історика-міжнародника, політолога, журналіста, заслуженого діяча науки та техніки України, академіка НАН України.

Народився в м. Первомайську, Миколаївської області. Закінчив Київський університет ім. Т. Г. Шевченка та Одеський інститут іноземних мов. З 1952 р. жив в Одесі. Працював лектором товариства «Знання» (1952-1954), інструктором обкому профспілки працівників освіти та вищої школи (1954-1958). Працював учителем в Одеській школі-інтернаті № 2, директором і викладачем Одеських державних трирічних курсів іноземних мов. З 1966 р – в Одеському державному університеті ім. І. І. Мечникова. Водночас був професором кафедри історії міжнародних відносин Київського університету (1981-1984), викладачем Тафтського та Мічиганського (1986), Каліфорнійського (1991) університетів США. З 1992 р. працював також директором Центру міжнародних досліджень; з 1996 р. – завідувач кафедри міжнародних відносин Інституту соціальних наук Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова.

Автор понад 200 наукових і політичних публікацій, в тому числі 9 монографій, виданих в Україні, Росії, США, Данії та Словенії. Крім того, підготував численні виступи-коментарі (з якими сам і виступав) та сценарії на Одеському обласному телебаченні, радіо та в республіканських і місцевих газетах і часописах.

З 2010 р. в Одесі проводяться Аппатовські читання пам'яті професора.

25 січня

125 років тому (1890) в Одесі було затверджено статут Кримсько-Кавказького гірського клубу (за зразком європейських «альпійських клубів»), який мав на меті вивчення природи Криму.

40 років від дня смерті **Прокопа Леонтійовича Іванченка** (1907-1975), біолога.

Народився в с. Добровеличківка, Кіровоградської області. Вчився у професійній школі садівництва в Одесі й на біологічному факультеті Одеського інституту народної освіти. Викладав у багатьох одеських вищих навчальних закладах. Працював в Одеському державному університеті завідувачем кафедри дарвінізму, заступником декана й деканом біологічного факультету. Впродовж 1949-1953 рр. – ректор Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Багато часу приділяв організаційно-адміністративній роботі. Був членом обласного й республіканського комітетів Спілки працівників вищої школи та науково-дослідних закладів, членом правління міського відділення товариства «Знання», головою правління одеського Будинку вчених.

Працював над питанням вегетативної гібридизації, досяг у цій галузі результатів, що мали теоретичне й практичне значення: вивів цінні сорти томатів. Плідно працював також у галузі медичної паразитології. Опублікував 15 наукових праць. Основні публікації присвячені загальній біології та паразитології.

27 січня

75 років від дня смерті **Ісаака Еммануїловича Бабеля** (псевд. К. Лютов, Баб-Ель) (1894-1940), письменника, сценариста.

Народився в Одесі. Закінчив Київський комерційний інститут. Друкуватися почав з 1916 р. Популярність йому принесли оповідання про події революції та громадянської війни, життя одеської Молдаванки, зібрані у книгах «Конармія» та «Одеські оповідання», що були перекладені більш як двадцятьма мовами світу. У травні 1939 р. письменника заарештували за звинуваченням в антирадянській терористичній діяльності та стратили. Рукописи були конфісковані. П'ятнадцять років його твори були закриті для читача. 1954 р. І. Е. Бабеля реабілітовано, деякі його твори повернуто в літературу. За сценаріями письменника на Одеській кінофабриці знято фільми «Сіль» (1925), «Беня Крик» (1927) та «Мандрівні зірки» (1927).

В Одесі, на розі вулиць Жуковського та Рішельєвської, письменнику встановлено пам'ятник (скульптор Г. Франгулян). Його ім'ям названо одну з вулиць міста, а на будинку, де жив І. Е. Бабель, встановлено меморіальну дошку (вул. Рішельєвська, 17).

31 січня

120 років від дня народження **Макара Онисимовича Посмітного** (1895-1973), голови колгоспу Березівського району, двічі Героя

Соціалістичної Праці, який створив зразкове сільськогосподарське підприємство.

Народився в с. Джугастрове, Іванівського району, Одеської області. Учасник Першої світової війни, командир кулеметного розрахунку. В організував у с. Розквіт, Березівського району, на Одещині, товариство спільної обробки землі, яке під його керівництвом перетворилося на зразкове колективне господарство. Учасник Великої Вітчизняної війни. 1945-1973 рр. – голова колгоспу ім. Будьонного, перейменованого пізніше в колгосп ім. ХХІ з'їзду КПРС.

М. О. Посмітному в с. Розквіт встановлено бронзове погруддя, а одна з вулиць Одеси носить його ім'я.

Також у січні

220 років тому (1795) було освячено перший міський храм в Одесі – це була дерев'яна церква в ім'я покровителя мореплавців Миколи Чудотворця.

Лютий

4 лютого

65 років від дня народження **Романа Ісаковича Бродавка** (1950), літературознавця, поета, журналіста, громадського діяча, члена Національної спілки театральних діячів, члена Національної спілки журналістів, заслуженого працівника культури України.

Народився в Одесі. Закінчив філологічний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Працював учителем в Одеській середній школі № 122 (1973-1982), керівником літературно-драматичної частини в Одеській філармонії (1982-1992), заступником начальника (1992-1994), а з 1994-2001 рр. — начальником управління з питань культури Одеської обласної державної адміністрації, заступником головного редактора муніципальної газети «Одесский вестник» (2001-2006), начальник управління з питань культури та мистецтв Одеської міської ради (2006-2010). Нині він – заступник голови ради директорів «Південноукраїнського медіа-холдингу» по зав'язках з громадськістю, редактор журналу для дітей «Твій друг муравей», автор і ведучий телевізійної програми «Прес-експерт».

Лауреат муніципальної премії в галузі журналістики «Золоте перо Одеси» (2004), муніципальної премії «Твої імена, Одесо!» (2005), літературних премій імені І. Рядченка (2005) та К. Паустовського (2006).

5 лютого

110 років тому (1905) в Одесі була заснована виноробна станція — нині Національний науковий центр «Інститут виноградарства та виноробства ім. В. Є. Таїрова».

45 років від дня народження **Ольги Вадимівни Оганезової** (1970), співачки, педагога, заслуженої та народної артистки України.

Народилася в Одесі. Навчалася в Саратовській державній консерваторії ім. Л. Собінова та в Одеській державній консерваторії ім. А. В. Нежданової. Ще під час навчання, з 1991 р., розпочала свій творчий шлях як солістка муніципального шоу-театру «Рішельє». З 1994 р. працює в Одеській державній музичній академії ім. А. В. Нежданової. З 1995 р. – солістка-вокалістка Одеського академічного театру музичної комедії ім. М. Г. Водяного, а з 2002 р. – викладає в Інституті мистецтв Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. У 2009 р. захистила кандидатську дисертацію на тему: «Формування професійного менталітету майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки». З 2010 р. О. В. Оганезова обрана арт-директором першого міжнародного конкурсу вокалістів пам'яті А. В. Нежданової.

Творчий доробок артистки – понад 30 ролей, гастролі у п'ятнадцяти країнах світу. Акторські роботи: Тося («Біла акація» І. Дунаєвського), Мона («Безіменна зірка»), Дон Жуан («Перше кохання Дон Жуана») – обидві М. Самойлова), Доллі Леві («Хелло, Доллі!», Дж. Херман), С'ю («У джазі тільки дівчата» Дж. Стайн) та інші.

6 лютого

150 років (1865) від дати відкриття в Одесі Товариства красних мистецтв. Президентом товариства було обрано **С. М. Воронцова**.

110 років тому (1905) в Одесі було відкрито Громадську бібліотеку на вул. Прохоровській, 18 (у 1912 р. переїхала на вул. Тираспольську, 35), як бібліотеку-читальню для освіти найбільш бідного населення міста.

8 лютого

165 років від дня народження **Івана Павловича Похитанова** (1850-1923), художника-передвижника.

Народився у маєтку Мотронівка, Херсонської губернії (нині Кіровоградська область). Навчався в Петровсько-Розумівській сільськогосподарській академії у Москві, звідки його було виключено. 1870-1871 рр. навчався на фізико-математичному відділенні Новоросійського університету, де відвідував лекції І. І. Мечникова, який в подальшому став його близьким другом. Деякий час працював контролером в Одеському відділенні Державного банку. Саме в Одесі розпочав самостійно вивчати живопис. Переїхавши до Парижа, під впливом художника О. П. Размаріцина почав професійно займатися живописом. З 1891 р. – член Товариства південноросійських художників. З 1905 р. – академік живопису та дійсний член Петербурзької академії мистецтв. Ряд картин художника зберігаються в Одеському художньому музеї.

12 лютого

165 років від дня народження **Олександра Костянтиновича Кононовича** (1850-1910), астронома.

Народився в м. Таганрозі. Закінчив фізико-математичний факультет Новоросійського університету. Навесні 1873 р. після блискучого складання магістерських іспитів отримав відрядження до Німеччини. У 1876 р. повернувся до Одеси та працював учителем математики і фізики Рішельєвської гімназії. З 1877 р. – дійсний член Новоросійського товариства природознавців. З 1881 р. працював у Новоросійському університеті, де взяв на себе керівництво астрономічною обсерваторією університету. За період його майже тридцятирічної діяльності астрономічна обсерваторія перетворилася з навчально-допоміжної установи на відомий науковий центр, в якому виконувалися серйозні наукові роботи.

14 лютого

155 років від дня народження **Броніслава Фортунатовича Веріго** (1860-1925), біолога, фізіолога.

Народився у садибі Ужвальд, Вітебської губернії. Закінчив Санкт-Петербурзький університет і Петербурзьку Військово-медичну академію. Протягом 1886-1888 рр. працював у фізіологічних лабораторіях І. М. Сеченова в університеті Санкт-Петербурга та І. Р. Тарханова – у Військово-медичній академії, в Миколаївському військовому шпиталі. З 1889 р. працював у лабораторіях Європи. 1894 р. одержав запрошення І. М. Сеченова обійняти посаду професора кафедри фізіології в Новоросійському університеті. У 1914 р. був звільнений від викладання через активну політичну позицію. Залишивши Одесу й оселившись під Москвою, купив будинок і перетворив його на приватний науково-дослідний інститут фізіології та прикладної медицини. З 1915 р. працював у Військово-медичній академії на посаді приват-доцента. 1917 р. – за рекомендацією В. І. Вернадського був обраний на посаду професора й завідувача кафедри в Пермський університет. З 1920 р. – декан медичного факультету Пермського університету.

Б. Ф. Веріго відкрив багато нового у галузі електрофізіології, обміну речовин, збагатив вчення І. І. Мечникова про фагоцитоз, першим відкрив причини лейкопенії при потраплянні в кров бактерій і токсинів, створив теорію розвитку анафілактичного шоку. Вивчаючи газообмін в легенях і тканинах, встановив (1892) вплив кисню на здатність крові зв'язувати вуглекислий газ (ефект Веріго).

18 лютого

190 років тому (1825) до Одеси приїхав польський поет **Адам Міцкевич** (1798-1855) для викладання стародавніх мов та естетики в Рішельєвському ліцеї; прожив у місті 9 місяців.

В пам'ять про поета в Одесі встановлено пам'ятник на Олександрівському проспекті (скульптор О. Князик) та меморіальну дошку (вул. Дерибасівська, 16).

21 лютого

70 років від дня народження **Геннадія Васильовича Гармидера** (1945), художника, графіка, члена Національної спілки художників України.

Народився в м. Воронежі. Закінчив Одеське художнє училище ім. М. Грекова та Київський державний художній інститут. З 1973 р. учасник понад 120 виставок – всесоюзних, всеукраїнських, обласних, зарубіжних та міжнародних Бієннале графіки. Оформив більш як 200 книг вітчизняної і світової класики та сучасних авторів. Основною темою художника є улюблене місто Одеса, якому присвячено серії офортів, що охоплюють всю історію Одеси до сьогодення.

Основні твори: «Пале-Рояль. Одеса», «Пушкін і Одеса», «Казки про Італію», «Париж очима одесита», «Одеські дворики» та ін.

Лауреат премії ім. Е. Багрицького (1977) та ім. К. Паустовського (2002).

22 лютого

35 років тому (1980) в Одесі було відкрито дитячий Палац спорту «Олімпієць».

23 лютого

150 років тому (1865) в Одеській міській думі було розглянуто питання про заснування найвідомішого ринку м. Одеси – «Привозу».

90 років від дня народження **Зайри Валентинівни Першиної** (1925-2003), історика, професора Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, заслуженого працівника вищої школи України.

Народилася в Одесі. Закінчила історичний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Згодом працювала в цьому ж університеті на посаді старшого викладача, потім – доцента. У 1966–1984 рр. була деканом історичного факультету, впродовж 1980-1990 рр. очолювала кафедру історії УРСР, історіографії та джерелознавства, у 1990–2002 рр. працювала професором кафедри історії України.

З. В. Першина – автор понад 200 друкованих праць, у тому числі – 5 монографій, курсу лекцій, брала участь у 15 колективних монографіях, була членом редакційних колегій багатьох з них. З. В. Першина – перша в історії Одеського університету жінка-історик, доктор наук.

90 років від дня народження **Єлизавети Іванівни Чавдар** (1925-1989), української оперної співачки, народної артистки СРСР.

Народилася в Одесі. Закінчила Одеську консерваторію. Протягом 1948-1968 рр. – солістка Київського театру опери та балету. Виступала в багатьох

країнах Європи, в Канаді, Китаї та Індії. Здобула першу премію на міжнародному конкурсі солістів-вокалістів у Берліні 1951 р. У 1968-1989 рр. викладала в Київській консерваторії, де очолювала кафедру сольного співу. З 1979 р. обіймала посаду професора. Серед її учнів були Н. Біорро (Кравцова), В. Лук'янець, Л. Колос, А. Солов'яненко, Л. Давімко. Є. І. Чавдар була постійним членом журі Міжнародного конкурсу ім. П. І. Чайковського, Всесоюзного конкурсу ім. М. І. Глінки, республіканського конкурсу ім. М. В. Лисенка.

25 лютого

110 років від дня народження **Павла Павловича Вірського (1905-1975)**, артиста балету, балетмейстера, педагога, лауреата Сталінської премії (1950), народного артиста СРСР (1960), Державної премії України ім. Т. Шевченка (1965), Державної премії СРСР (1970).

Народився в Одесі. Закінчив хореографічне відділення Одеського музично-драматичного інституту та Московський театральний технікум. Соліст балету й балетмейстер Одеського театру опери та балету (1923-1931); балетмейстер і педагог-репетитор театрів опери та балету Одеси, Харкова, Дніпропетровська й Києва (1931-1937). Один із засновників Ансамблю пісні і танцю УРСР (нині Національний заслужений академічний ансамбль танцю України, з 1977 р. – ім. П. Вірського), художнім керівником та директором якого працював від 1955 р. до кінця життя і з яким здійснив турне країнами Європи та США.

У співавторстві з М. Болотовим здійснив постановки балетів «Лебедине озеро», «Червоний мак», «Карманьйола», «Есмеральда», «Марна пересторога» та ін.

5 червня виповнюється 40 років від дня смерті П. П. Вірського.

26 лютого

195 років тому (1820) згідно з Імператорським указом був заснований Одеський ботанічний сад.

175 років від дня народження **Федора Никифоровича Шведова (1840-1905)**, фізика, ректора Новоросійського університету в 1895-1903 рр.

Народився в м. Кілії, Бессарабської губернії (нині – Одеська область). Закінчив фізико-математичний факультет Санкт-Петербурзького університету, після чого стажувався за кордоном. У 1868 р., після повернення з відрядження, захистив у Петербурзі магістерську дисертацію. Того ж року Ф. Н. Шведов залишив Петербурзький університет і перейшов до Новоросійського, в якому працював на різних посадах до кінця життя.

Слід зазначити, що на рубежі ХХ ст. Ф. Н. Шведов увійшов в історію університету не тільки як видатний вчений, але і як ректор-будівничий. Завдяки його зусиллям був споруджений будинок фізико-хімічного (пізніше –

фізичного) інституту, який був обладнаний для викладання фізики. Це був один з перших фізичних інститутів при вищих навчальних закладах Росії.

Праці з молекулярної фізики, електрики, астрофізики, метеорології.

Багато уваги В. Н. Шведов приділяв громадській роботі, особливо після смерті дружини, яка була душею Одеського товариства опіки хворих дітей. Продовжуючи її справу, він займався організацією дитячого санаторію на Хаджибейському лимані, брав безпосередню участь у будівництві лікарні «Червоного хреста».

27 лютого

140 років від дня народження **Володимира Петровича Філатова** (1875-1956), видатного офтальмолога й хірурга, заслуженого діяча науки УРСР (1935), академіка АН УРСР (1939), лауреата Сталінської премії (1941), академіка АМН СРСР (1944).

Народився в с. Михайлівка, Саранського повіту, Пензенської губернії. Закінчив медичний факультет Московського університету. Працював ординатором в очній клініці університету. 1900 р. перейшов у Московську очну лікарню. З 1903 р. працював в очній клініці в Одесі. З 1911 р. професор і завідувач кафедри очних хвороб медичного факультету Новоросійського університету; в 1936-1956 рр. очолював Інститут експериментальної офтальмології (нині Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. акад. В. П. Філатова Національної академії медичних наук України).

В. П. Філатов запропонував і впровадив оригінальний метод відновлювальної хірургії (пластика на круглому стеблі, так зване філатовське стебло), який набув поширення у багатьох країнах світу. Розробив і практично розв'язав проблему трансплантації рогівки. Він удосконалив техніку цієї операції, сконструював спеціальний інструментарій та вперше широко впровадив застосування трупної рогівки як матеріал для пересаджування. Створив вчення про біогенні стимулятори, що лягло в основу лікувального методу тканинної терапії.

В Одесі ім'ям академіка названо інститут, вулицю, створено музей його пам'яті та встановлено пам'ятну дошку на будинку Медичного корпусу мікрохірургії ока (вул. Ольгіївська, 4).

60 років від дня народження **Ігоря Миколайовича Коваля** (1955), історика, політолога, заслуженого діяча науки і техніки України.

Народився в Одесі. Закінчив історичний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. По його закінченні працював асистентом кафедри нової та новітньої історії історичного факультету (1978-1983). У 1983-1987 рр. працював секретарем Одеського обкому комсомолу та старшим викладачем, доцентом кафедри нової та новітньої історії, виконував обов'язки заступника декана історичного факультету (1987-1996). В 1996-2010 роках – директор Інституту соціальних наук Одеського національного

університету імені І. І. Мечникова. З 1999 р. очолює кафедру міжнародних відносин, з 2010 р. по сьогодні – ректор університету.

І. М. Коваль належить до одеської наукової школи істориків-міжнародників, яку заснував академік С. Й. Аппатов. Він учасник численних наукових конференцій в Росії, США, Великій Британії, Данії, Словенії, Угорщині та Польщі. Є членом багатьох міжнародних товариств і організацій.

Також у лютому

130 років від дня народження ***Всеволода Олександровича Голубовича (1885-1939)***, державного та політичного діяча.

Народився у с. Молдовка, Балтського повіту, Подільської губернії (нині – Голованівський район), Кіровоградської області. Закінчив Київський політехнічний інститут за фахом інженер шляхів сполучення. Від 1913 р. член Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР) та член одеського комітету цієї партії. У квітні 1917 р. від імені Одеської української громади надіслав петицію керівництву Тимчасового уряду з вимогою надати Україні територіальну автономію, став ініціатором створення осередку УПСР серед залізничників Одеського вузла. Викладав на курсах українознавства в Одесі, які відкрилися в місті у липні 1917 р. Читав лекції із земельного питання та роз'яснював програми політичних партій. Від 1918 р. – голова Ради народних міністрів і міністр закордонних справ Української Народної Республіки. У 1919-1920 рр. редагував друковані органи Української партії соціалістів-революціонерів у Кам'янці-Подільському та Вінниці. Був засуджений у справі так званого Українського національного центру.

Березень

8 березня

90 років від дня народження ***Юхима Петровича Геллера (1925-1998)***, шахіста, шахового теоретика, міжнародного гросмейстра (1952), заслуженого майстра спорту (1957) і тренера СРСР.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова. 1949 р. дебютував у першості СРСР і відразу став претендентом на титул чемпіона. Ю. П. Геллер брав участь у 23-х чемпіонатах СРСР (чемпіон 1955 та 1979 рр.). Переможець Всесвітніх шахових олімпіад та чемпіонатів Європи у складі збірної СРСР.

Автор праць «За шаховою дошкою», «Староіндійський захист» та «Перемога в Мерано».

90 років (1925) з часу заснування Одеського наукового товариства рентгенологів.

10 березня

105 років тому (1910) в Одесі заснована перша в Росії радіологічна лабораторія при Російському технічному товаристві з ініціативи та під

керівництвом *Євгена Самійловича Бурксер*. У 1924 р. на базі лабораторії було відкрито Радіологічний інститут (нині Фізико-хімічний інститут ім. О. В. Богатського НАН України).

11 березня

85 років від дня народження *Бориса Давидовича Литвака* (1930-2014), тренера, мецената, громадського діяча, Героя України (2007), почесного громадянина Одеси та Одеської області (2010).

Народився в Одесі. Закінчив факультет фізичного виховання Одеського педагогічного інституту імені К. Д. Ушинського. З 1961 р. був заступником голови Одеської обласної ради добровільно-спортивного товариства. З 1964 р. викладав фізичне виховання в Одеському автомеханічному технікумі. З 1977 року – директор спеціалізованої дитячо-юнацької спортивної школи Олімпійського резерву № 2. 1996 р. заснував Одеський обласний благодійний фонд реабілітації дітей-інвалідів «Майбутнє», відомий як «Будинок з янголом», на якому йому встановлено пам'ятну дошку (Пушкінська, 51).

13 березня

100 років від дня смерті *Сергія Юлійовича Вітте* (1849-1915), державного діяча, почесного громадянина Одеси (1894).

Народився в м. Тифліс (нині Тбілісі). Закінчив Новоросійський університет. Служив у канцелярії одеського генерал-губернатора, у залізничних відомствах Одеси та Києва. З 1877 р. – начальник відділу експлуатації Одеської залізниці, з 1880 р. очолив Товариство Південно-Західних залізниць. 1889 р. призначений директором департаменту залізниць Міністерства фінансів Росії, переїхав до Санкт-Петербурга. 1892 р. – міністр шляхів, у 1892-1903 – міністр фінансів. З 1903 р. очолював Комітет фінансів, 1905-1906 – голова Ради Міністрів. 1906 р. вийшов у відставку, однак зберігав за собою посаду голови Комітету фінансів Росії.

Перекоаний монархіст, С. Ю. Вітте входив до Одеського слов'янського благодійного товариства, був одним із засновників «Священної дружини» (1881) у Петербурзі – таємної монархічної організації для боротьби з революційним рухом. Один із засновників газети «Киевское слово». С. Ю. Вітте протягом усього життя брав активну участь у розвитку Новоросійського університету. Так, за його сприяння був відкритий медичний факультет. 1899-1909 рр. вулиця Дворянська мала назву С. Ю. Вітте.

На фасаді головного корпусу Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (вул. Дворянська, 2) встановлено меморіальну дошку С. Ю. Вітте.

15 березня

170 років тому (1845) вперше було запалено вогонь на Воронцовському маяку.

155 років від дня народження **Володимира Ароновича Хавкіна** (1860-1930), бактеріолога, який першим у світі розробив вакцини проти холери та чуми.

Народився в Одесі. Закінчив Новоросійський університет, його вчителем був І. І. Мечников, у якого він працював в лабораторіях спочатку в Одесі, а потім у Парижі. У Франції В. А. Хавкін винайшов протихолерну вакцину. Уряд царської Росії відмовився застосовувати винахід політичного противника московської імперії. Після відмови застосовувати протихолерну вакцинацію в ряді країн Європи, В. А. Хавкін з 1896 р. працював в Індії, де створив першу в історії вакцину проти чуми. Зусилля вченого знайшли підтримку в уряді Великої Британії. Експерименти з винайденими вакцинами він найчастіше проводив на самому собі. В Індії було вакциновано понад 4 мільйони людей. Видатний учений був призначений головним бактеріологом країни та директором Бомбейської протичумної лабораторії. Пізніше ця лабораторія була перетворена в Інститут Хавкіна.

26 жовтня виповнюється 85 років від дня смерті В. А. Хавкіна.

16 березня

170 років від дня народження **Олексія Олександровича Андрієвського** (1845-1902), історика.

Народився у м. Каневі. Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету св. Володимира. Викладав російську мову та літературу у гімназіях Катеринослава, Одеси й Тули. За антиурядову діяльність був засланий до Архангельська та В'ятки, де перебував наприкінці 1870-х – на початку 1881 р. Після повернення в Україну працював у київській комісії народних читань. Заснував у Каневі школу ім. Т. Шевченка. Протягом 1896-1902 рр. завідував сиротинцем в Одесі. Був членом Історичного товариства Нестора-літописця у Києві та Одеського товариства історії і старожитностей. Публікував численні публіцистичні статті в газетах, зокрема, в «Одесском вестнике».

Наукова спадщина налічує приблизно 50 публікацій, присвячених історії України та Росії.

20 березня

100 років від дня народження **Святослава Теофіловича Ріхтера** (1915-1997), піаніста, народного артиста СРСР, Героя Соціалістичної Праці.

Народився в м. Житомирі. Дитячі роки минули в Одесі, початкову освіту здобув у свого батька, талановитого органіста, піаніста й композитора – Теофіла Даниловича Ріхтера. У 1933–1937 рр. С. Т. Ріхтер працював помічником диригента Одеської опери С. Столєрмана, 1947-го закінчив Московську консерваторію, клас професора Генріха Нейгауза. У 1940 50-х рр. С. Т. Ріхтера не випускали за межі СРСР та країн радянського блоку. І тільки

1960 р. відбувся сенсаційний дебют видатного піаніста у Фінляндії та США, 1961-1962 рр. – у Великій Британії, Франції, Італії та Австрії. З ініціативи Ріхтера було засновано фестивалі – Музичні свята в Турені (1964) та Грудневі вечори (1980), а також музичний фестиваль у Тарусі (проводиться з 1993-го). Останні 10-15 років Ріхтер волів виступати в невеликих залах провінційних міст.

С. Т. Ріхтеру в Одесі в Лютеранському провулку, 2 встановлено пам'ятну дошку на будинку, де він мешкав.

95 років від дня народження **Юхима Юхимовича Когана (1920-1973)**, шахіста, майстра спорту СРСР, заслуженого тренера СРСР та УСРР, учасника Великої Вітчизняної війни.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський державний університет. Працював учителем історії при одеському Будинку офіцерів та інструктором з гри в шахи. Тричі ставав чемпіоном Одеси з гри в шахи та неодноразовим призером першості в УРСР. Підготував О. Бикову до матчу на першість світу, в результаті чого вона стала переможницею.

21 березня

120 років від дня народження **Леоніда Йосиповича Утьосова (справжнє ім'я Лазар (Лейзер) Осипович Вайсбейн) (1895-1982)**, естрадного співака, народного артиста СРСР.

Народився в Одесі. Працював у театрах мініатюр Одеси, Кременчука, Херсона, Запоріжжя. Водночас почав виступати на естраді як читець. Утвердив на естраді манеру вокальної оповіді. Один із перших виконавців творів І. Дунаєвського, М. Блантера. Також виконував старовинні російські, солдатські й матроські пісні. Знімався в кіно («Кар'єра Спирьки Шпандиря», «Чужі», «Веселі хлоп'ята»).

В Одесі Л. Й. Утьосову встановлено пам'ятник, меморіальну дошку та названо вулицю його ім'ям.

105 років тому (1910) льотчик **Михайло Никифорович Єфимов** здійснив над Одеським міським іподромом перший в Російській імперії публічний політ на аероплані.

24 березня

150 років тому (1865) в Одесі було засновано Грецьке благодійне товариство.

25 березня

65 років від дня народження **Бориса Оскаровича Бурди** (1950), телеведучого, виконавця власних пісень, гравця інтелектуальних шоу «Що? Де? Коли?», «Брейн-ринг».

Народився в Одесі. Закінчив Одеський політехнічний інститут. Учасник одеської команди Клубу веселих та кмітливих (1969-1972). З 1990 р. грає в клубі «Що? Де? Коли?», трикратний володар призу «Хрустальна сова» та призу «Брильянтова сова». Абсолютний чемпіон гри «Брейн-ринг». Одне з хобі Б. О. Бурди – кулінарія. Був автором та ведучим телевізійних кулінарних передач. Автор низки кулінарних рецептів та книг з цієї теми.

Також у березні

95 років (1920) з часу відкриття Одеського історичного архіву, нині – Державний архів Одеської області.

Квітень

1 квітня

195 років тому (1820) почала виходити французькою мовою перша одеська газета «*Messenger de la Russie meridional, ou feuille commerciale publiee l'autorisation du gouvernement*» («Вестник Южной России, или Коммерческий листок, издаваемый с позволения начальства»).

6 квітня

215 років тому (1800) було створено Контору опікунства новоросійських іноземних поселенців.

7 квітня

90 років від дня народження **Валерія Арутюновича Гегамяна (Ханагян Валік)** (1925-2000), вірменського і українського художника і педагога.

Народився у м. Гарні (Вірменія). Походив із древніх вірменських аристократичних родів Ханагян (Хан Агян) та Тер-Меліксіціан. Закінчив Єреванське художнє училище (1945) та Єреванський художній інститут (навчався у М.С. Сар'яна). 1953-1957 рр. – провідний художник секції монументального живопису комбінату декоративно-прикладного мистецтва художнього фонду СРСР (Москва). Згодом викладав в Біробіджанському художньо-графічному училищі (Далекий Схід) та Махачкалинському художньому училищі ім. М. Джамалія (Дагестан). У 1963 р. після одруження оселився в Одесі.

1964 р. ініціював відкриття художньо-графічного факультету при ОДПІ (нині ПНПУ) ім. К.Д. Ушинського, ставши його першим деканом. 1985 р. залишив педагогічну роботу, присвятивши себе винятково творчості.

Розробив власний метод рисунка, що дозволив досягти граничної рельєфності і експресії форми. Автор монументальних живописних творів на теми фольклору («Гуцул», «Іспанка»), театру («Три балерини»), історії

Вірменії. Центральне місце у творчості митця займає диптих «Криваве весіння», присвячене пам'яті жертв геноциду проти вірменського народу 1915 р. Монументальні розписи, виконані в Одесі, не збереглися.

Помер і похований в Одесі. Усі твори заповідав Вірменії. Нині вони зберігаються у родині Гегамянів. Син В.А. Гегамяна, Олександр Гегамян – відомий одеський скульптор.

14 вересня виповнюється 15 років від дня смерті В.А. Гегамяна.

8 квітня

145 років від дня народження **Олександра Михайловича Безредка** (1870-1940), мікробіолога та імунолога.

Народився в Одесі. Закінчив Новоросійський університет та медичний коледж у Парижі. Від 1897 р. працював у лабораторії І. І. Мечникова у Пастерівському інституті в Парижі.

Основні наукові праці присвячені проблемі імунітету. Відкрив спосіб місцевої імунізації, який широко використовується для профілактики низки інфекційних захворювань. Вивчав механізми розвитку інфекцій в організмі, специфічність сприйнятності до мікробів різними клітинами. Ввів термін «анафілактичний шок», розробив метод його попередження при сироватковому лікуванні (метод Безредка).

28 грудня виповнюється 75 років від дня смерті О. М. Безредка.

125 років тому (1890) в Одесі розпочало свою діяльність Товариство південноросійських художників (проіснувало до 1922 р.). В біржовому залі була проведена перша виставка картин, малюнків та скульптури.

10 квітня

115 років від дня народження **Лії Ісааківни Бугової** (1900-1981), актриси, народної артистки УРСР.

Народилася в м. Немирів, Вінницької області. Закінчила московські курси акторської майстерності В. Смишляєва. Працювала у Вінницькому драматичному театрі (1920); від 1922 р. – у київських єврейських театрах «Кунст вінкл» та «Ройтер факел» (1922-1929), у пересувному єврейському театрі УСРР (1929-1933), Одеському єврейському театрі (1934-1939), в Одеському російському драматичному театрі (1939-1981).

Ролі: Нагорна («Суд матері» І. Рачади), Грета Норман («Життя починається знову» В. Собка), Марчелла («Президент» В. Земляка) та інші.

11 квітня

90 років від дня народження **Сергія Зеноновича Лущика** (1925), бібліофіла, краєзнавця, колекціонера.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський інститут інженерів морського флоту. Здобувши фах інженера-судномеханіка, працював у портах Астрахані,

Ризи та Одеси. Все своє життя С. З. Лущик займається колекціонуванням та вивченням історії Одеси початку ХХ століття. Він є активним членом наукової секції книги одеського Будинку вчених від дня її заснування (1968) і до сьогодні. На його рахунку близько 220 виступів на засіданнях секції, він її почесний член з квітня 1987 р. 1990-1992 рр. був член правління Всеросійської асоціації бібліофілів.

Автор окремих видань та статей про життя і діяльність: художника й літератора М. Жука, поета П. Тичини, одеського міського голови Г. Маразлі, поета О. Номикоса, художника й поета В. Бабаджана та багатьох ін.

12 квітня

15 років від дня смерті **Миколи Леонідовича Огренича** (1937-2000), співака (тенор), народного артиста УРСР.

Народився в с. Іванівка, Одеської області. Закінчив Одеську консерваторію (клас О. М. Благовидової). З 1962 р. – соліст Одеського театру музичної комедії, в 1966-1988 рр. – Одеського театру опери та балету. В 1967-1969 рр. стажувався у «Ла Скала», виступав з концертами в Мілані й Флоренції. З 1970 р. – викладач Одеської консерваторії (з 1984 р. – ректор, з 1988 р. – професор).

Партії: Водемон, Ленський («Іоланта», «Євгеній Онегин» П. Чайковського), Каварадоссі («Тоска» Дж. Пуччіні), Хозе («Кармен» Ж. Бізе) та ін. Дипломант Всесоюзного конкурсу вокалістів ім. М. Глінки, лауреат міжнародних конкурсів вокалістів, премії ім. П. Чайковського (І премія).

М. Л. Огреничу встановлено меморіальну дошку на будинку Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової на вул. Новосельського, 63.

14 квітня

120 років з часу заснування (1895) парусного гуртка при Чорноморському яхт-клубі, статут якого затвердив міністр внутрішніх справ.

85 років від дня смерті **Володимира Володимировича Маяковського** (1893-1930), поета, драматурга.

До Одеси В. В. Маяковський приїздив чотири рази: у 1914, 1924, 1926, 1928 рр. Одеса знайшла відображення у відомих віршах поета «Разговор на одесском рейде десантных судов: "Советский Дагестан" и "Красная Абхазия"» та інших.

Нині в Одесі є провулок Маяковського, де поетові встановлено пам'ятну дошку.

17 квітня

180 років від дня смерті **Івана Петровича Мартоса** (1754-1835), скульптора.

Народився в м. Ічні, Полтавської губернії (нині Чернігівська область). Закінчив Петербурзьку академію мистецтв. Але найбільше його хист до скульптури сформувався за кордоном, у Римі, в майстерні славетного Антоніо Канови. Працюючи там, багато малював під проводом Помпео Батоні та Рафаеля Менгса, велетнів західноєвропейського малярства доби класицизму. В 1779 р. Мартос повернувся до Петербурга, де був призначений професором Академії мистецтв, а пізніше – її ректором (з 1814).

Роботи: пам'ятник Мініну і Пожарському в Москві (1818), пам'ятник герцогу де Рішельє в Одесі (1829), пам'ятник Олександрю I в Таганрозі (1831), пам'ятник князю Потьомкіну в Херсоні (1836) та ін.

19 квітня

165 років від дня народження **Руфіма Гавриловича Судковського** (1850-1885), художника-мариниста.

Народився в Очакові. Закінчив Одеську рисувальну школу та Петербурзьку Академію мистецтв. Він тяжів до реалістичного бачення морського пейзажу. Майже всі свої твори Р. Г. Судковський писав з натури.

Роботи: «Очаківський берег», «Бурхливе море восени», «Сутінки на березі Чорного моря», «Перед бурею поблизу Одеси», «Буря поблизу Очакова» та ін.

24 квітня

220 років тому (1795) було відкрито Одеську портову митницю.

25 квітня

170 років від дня народження **Василя Мойсейовича Петріашвілі** (**Петрієва**) (1845-1908), хіміка-органіка.

Народився в с. Циласкурі неподалік Тбілісі (Грузія). Закінчив фізико-математичний факультет Новоросійського університету (1870). Після цього стажувався у Німеччині. У 1875 р. його обрали доцентом кафедри технічної хімії Новоросійського університету, де він і викладав до кінця свого життя. У 1878 р. В. М. Петріашвілі обрали екстраординарним, а в 1881 р. – ординарним професором. У 1900 р. він отримав звання заслуженого професора. Був одним із найактивніших співробітників журналу «Вестник виноделия», який видавався в Одесі з 1895 р. З 1898 р. він був одночасно і завідувачем Одеської міської лабораторії, що вела боротьбу з фальсифікацією продуктів харчування. У 1905 р. вченого обрали деканом фізико-математичного факультету, а в 1907 р. виконував обов'язки ректора Новоросійського університету.

130 років від дня народження **Івана Івановича Пузанова** (1885-1971), зоолога та зоогеографа, заслуженого діяча науки УРСР (1965).

Народився в Курську. Закінчив Московський університет (1911). Багато подорожував по країнах світу, свої наукові відкриття описав у книгах про

мандри. З 1915 р. працював у Московському університеті, над організацією Кримського заповідника та в міжвідомчій комісії із захисту природи Криму (починаючи з 1924 р.). З 1947 р. працював професором в Одеському державному університеті ім. І. І. Мечникова. За час роботи в університеті за його сприяння була відкрита кафедра зоології хребетних; зоологічний музей університету набрав, окрім зоологічного, ще й систематичний, фауністичний та морфоекологічний напрями.

Науковий доробок І. І. Пузанова складає 235 наукових робіт, серед них – 16 монографій. Тільки за одеський період він видав близько 100 праць.

В Одесі у Шампанському провулку, 2 вченому встановлено пам'ятну дошку.

26 квітня

Всесвітній день поріднених міст. Одеса має 23 поріднених міста, серед яких – Балтимор (США, штат Меріленд), Валенсія (Іспанія, провінція Валенсія), Йокохама (Японія, префектура Канагава), Ліверпуль (Велика Британія, графство Марсисайд), Лодзь (Польща, Лодзінське воєводство), Циндао (Китай, провінція Шаньдун), Ростов-на-Дону (Росія, Ростовська область) та ін.

27 квітня

185 років тому (1830) було відкрито для загального користування Міську публічну бібліотеку (нині Одеська національна наукова бібліотека ім. М. Горького).

29 квітня

185 років від дня народження *Миколи Матвійовича Чихачова* (1830-1917), державного діяча, адмірала, генерал-ад'ютанта, почесного громадянина Одеси.

Народився в селі Добривичі, Псковської губернії. Закінчив Московський кадетський корпус. Брав участь у далекосхідній експедиції адмірала Г. І. Невельського. З 1862 р. працював в Одесі. Понад 22 роки очолював Російське товариство пароплавства і торгівлі (РТПіТ). Під час російсько-турецької війни 1877-1878 рр. командував береговою охороною міста Одеси. Виступив одним з засновників Одеського товариства порятунку на водах. З 1888-1895 рр. керував морським міністерством. 1900-1906 рр. – голова Департаменту промисловості, наук і торгівлі Державної ради.

60 років від дня народження *Лариси Іванівни Удовиченко* (1955), актриси театру і кіно, заслуженої та народної артистки Росії.

Народилася у Відні, Австрія. Дитячі та юнацькі роки провела в Одесі. Відвідувала театральний гурток при Одеській кіностудії. Закінчила Всесоюзний державний інститут кінематографії.

Знялась у фільмах: «Юлька», «Місце зустрічі змінити не можна», «Інспектор Лосєв», «Моя люба», «Чехарда», «Жінка для всіх», «Мері Попінс» та інших.

30 квітня

135 років від дня смерті *Єлизавети Ксаверіївни Воронцової* (1792-1880), княгині, статс-дамі, дружини генерал-губернатора Новоросійського краю Михайла Семеновича Воронцова.

Народилась у Варшаві. Дістала домашню освіту. Все життя займалася благодійністю. За її сприяння в Одесі були відкриті сиротинці, навчальний заклад для глухонімих, Одеське товариство піклування про нужденних (Одесское общество призрения нищих) та понад сорок років очолювала Одеське жіноче благодійне товариство, медичні богадільні та інші благодійні осередки міста.

На честь княгині в Одесі одна з вулиць центрального району міста названа Єлисаветинською.

Травень

5 травня

115 років від дня народження *Юрія Івановича Липи* (1900-1944), громадського діяча, письменника, поета, публіциста, лікаря, автора української геополітичної концепції.

Народився в Одесі. Навчався в Новоросійському університеті. У 1917 р. став редактором часопису «Вісник Одеси», написав свої перші брошури: «Спілка визволення України», «Королівство Київське за проектом Бісмарка», «Носіть свої відзнаки», «Гетьман Іван Мазепа», які побачили світ у заснованому його батьком видавництві «Народний стяг». Вступив до куреня Морської піхоти Збройних сил УНР, брав участь у січневих боях з більшовиками на вулицях Одеси. Після того, як у місто вступили союзні німецько-австрійські та українські частини, Ю. І. Липа став заступником командира одеської «Січі» Т. Яніва. В той час він редагував українську щоденну газету, видав останню, написану в Одесі книжку «Табори полонених українців». Вступивши 1922 р. до Познанського університету на медичний факультет, не полишає громадсько-політичної діяльності. Разом із Л. Биковським та І. Шовгенівим у 1940 р. створюють у Варшаві Український Чорноморський інститут – науково-дослідну установу з вивчення політичних і економічних проблем, що постануть перед Україною після здобуття незалежності. Протягом 1940-1942 рр. вони видали 40 актуальних праць. Вчені мріяли після відновлення Української держави перенести Український Чорноморський інститут до Одеси, щоб він став потужним центром наукових досліджень у багатьох галузях. З цією метою Юрій Липа 1942 р. приїздив до

Одеси, навіть зумів організувати видання декількох наукових збірок. Проте війна не дала змоги довершити задумане. Під час Другої світової війни був на боці військ УПА.

9 травня

55 років тому (1960) було відкрито пам'ятник Невідомому матросу (архітектори: Г. В. Топуз, П. В. Томілін; скульптор: М. І. Нурузецький) – частина меморіального комплексу «Алея слави» в Центральному парку культури та відпочинку ім. Т.Г. Шевченка в Одесі.

10 травня

55 років від дня смерті **Юрія Карловича Олеші (1899-1960)**, письменника, сатирика, драматурга.

Народився в м. Єлисаветграді (нині Кіровоград). 1902 р. родина письменника переїхала до Одеси. Навчався у Новоросійському університеті. Вперше опублікував вірш «Кларимонда» у газеті «Южный вестник» (1915). Серед його знайомих з юнацьких років були майбутній письменник В. Катаєв та поет Е. Багрицький. 1922 р. Ю. К. Олеша переїхав до Москви. Першим твором, який прославив письменника, став роман-казка «Три товстуни». Чимало творів письменника було екранізовано: «Три товстуни», «Суворий юнак», «Болотні солдати», «Дівчинка в цирку» та інші.

Іменем письменника названо вулицю в центрі Одеси, на якій йому встановлено меморіальний знак.

12 травня

200 років від дня народження **Віктора Івановича Григоровича (1815-1876)**, філолога, історика, слов'янознавця.

Народився в м. Балті, Одеської області. Вищу філологічну освіту здобував у Харківському та Дерптському університетах. У 1839-1842 рр. викладав слов'янські мови, етнографію та історію слов'ян у Казанському університеті. З відкриттям Новоросійського університету в 1865 р. його було призначено професором кафедри слов'янської філології та першим деканом історико-філологічного факультету. Його учнями та послідовниками стали О. Маркевич, О. Кочубинський, М. Попруженко.

В. І. Григорович був почесним і дійсним членом багатьох наукових товариств, вченим секретарем «Слов'янського благодійного товариства ім. святих Кирила і Мефодія». Давньослов'янські рукописи, що їх подарував В. І. Григорович Новоросійському університету, нині зберігаються у відділі рідкісних видань та рукописів Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького.

13 травня

150 років тому (1865) на базі Рішельєвського ліцею в Одесі було відкрито Новоросійський університет (нині Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова).

15 травня

170 років від дня народження **Іллі Ілліча Мечникова (1845-1916)**, біолога, одного із основоположників еволюційної ембріології, імунології та мікробіології.

Народився в с. Іванівка (нині Куп'янський район) Харківської області. Закінчив Харківський університет. У 1864-1867 рр. спеціалізувався в Німеччині та Італії, де вивчав ембріологію безхребетних тварин. В 1867 р. І. І. Мечников захистив магістерську, 1868 р. – докторську дисертації. З 1867 р. – доцент, 1870-1882 рр. – професор зоології та порівняльної анатомії Новоросійського університету в Одесі. У 1886 р. разом з М. Ф. Гамалією заснував в Одесі першу в Росії бактеріологічну станцію. Створив першу російську школу мікробіологів, імунологів і патологів. У 1887 р. на запрошення Л. Пастера переїхав до Парижа, де організував лабораторію при Пастерівському інституті, якою завідував до самої смерті. Відкрив явище фагоцитозу, за що йому було присуджено Нобелівську премію (1908).

В Одесі його ім'я носить провідний вищий навчальний заклад – Одеський національний університет, вулиця та сквер. На вулиці Пастера на будинку № 36, де мешкав учений, встановлено пам'ятну дошку.

90 років (1925-1930) від початку діяльності Українського бібліографічного товариства в Одесі, яке видавало журнал «Записки українського бібліографічного товариства» (1928-1930). Товариство прийшло на зміну «Одеському бібліографічному товариству» (1911-1919), яке діяло при Новоросійському університеті.

16 травня

75 років від дня народження **В'ячеслава Михайловича Друзяки (1940)**, поета, члена Національної спілки письменників України.

Народився в с. Станіслав, Білозерського району, Херсонської області. Закінчив Київську консерваторію. 1970-1972 рр. викладав у Миколаївському культурно-освітньому училищі та педагогічному інституті. 1972-1976 рр. – директор центру дитячої творчості в Одесі. Від 1976 р. – викладач по класу баяна та акордеона Одеської дитячої школи мистецтв № 5. Як поет дебютував 1987 р. у газеті «Моряк».

Автор поетичних збірок «Вікно лиману», «Степовий всесвіт», низки перекладів і переспівів. Окремі його поезії покладено на музику. Мешкає у Чехії.

20 травня

145 років тому (1870) в м. Одесі було засновано «Слов'янське благодійне товариство ім. святих Кирила і Мефодія».

26 травня

90 років від дня народження **Костянтина Степановича Сергієнка** (1925-2002), поета-гумориста, члена Національної спілки письменників України.

Народився в Одесі. Закінчив історичний факультет Одеського університету ім. І. І. Мечникова. Учасник Великої Вітчизняної війни. Багато років служив у лавах міліції.

Автор книжок гумору та сатири: «Лис-мораліст», «Одіссей, та не сей», «Півняча дисципліна» та інших.

27 травня

155 років від дня народження **Бориса Вільямовича Едуардса** (1860-1924), скульптора.

Народився в Одесі. Навчався в Одеській рисувальній школі (1876-1881), Санкт-Петербурзькій (1881-1883) та приватних студіях А. Мерсьє і М. Антокольського. Працював на ливарному заводі в Парижі (1889-1890). Повернувшись до Одеси, відкрив перший на Півдні Росії бронзоливарний завод. Виступив одним із засновників Товариства південноросійських художників в Одесі. 1918 р. взяв активну участь в реорганізації Одеського художнього училища у вищий навчальний заклад і став його директором. 1919 р. Б. В. Едуардс був змушений емігрувати на острів Мальту.

Автор жанрових композицій, портретів, пам'ятників. Твори: «Катерина», «Життя невеселе», «Втіха» та інші. Погруддя: А. Єсипової, М. Кондакова, Р. Судковського, Л. Пастера та інших. Пам'ятники: В. Григоровичу, Катерині II, М. Гоголю, О. Пушкіну, О. Суворову та іншим.

Майстерня скульптора в Одесі була розташована в Софіївському провулку, 3 (нині провулок Ляпунова).

45 років від дня відкриття пам'ятника (1970) в Одесі **Олександрові Степановичу Попову**, видатному вченому, винахіднику радіо. Пам'ятник йому встановлено біля Одеського інституту зв'язку, який з 1967 р. носить ім'я вченого (нині – Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова).

29 травня

130 років від дня народження **Костянтина Павловича Добролюбського** (1885-1953), історика.

Народився в с. Грачовка, Оренбурзької губернії. Закінчив історико-філологічний факультет Новоросійського університету. 1920 р. розпочав викладацьку діяльність. Працював в Одеському інституті народної освіти, був деканом історичного факультету Одеського державного університету.

Заснував наукові школи з вивчення Французької революції кінця XVIII ст. в Україні. Вперше аналізував діяльність секції Парижу під час термідоріанської реакції.

К. П. Добролюбському на будинку по вулиці Успенській, 7 встановлено меморіальну дошку.

110 років від дня народження *Ольги Миколаївни Благовидової* (1905-1975), співачки, педагога, народної артистки УРСР.

Народилася в Санкт-Петербурзі. Закінчила Одеський музично-драматичний інститут. Була солісткою Большого театру в Москві, Тифліського, Одеського, Казахського театрів опери та балету, водночас від 1933 р. займалася викладацькою діяльністю, від 1951 р. – професор Одеської консерваторії.

Партії: Одарка («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Настя («Тарас Бульба»), Терпелиха («Наталка Полтавка») – обидві М. Лисенка, Ольга («Євгеній Онєгін»), Поліна («Пікова дама») – обидві П. Чайковського) та інші.

В Одесі на вул. Князівській, 21 встановлено меморіальну дошку О. М. Благовидовій.

31 травня

190 років тому (1825) було видано указ про утворення Одеського повіту.

Червень

1 червня

145 років від дня народження *Володимира Олександровича Гернета* (1870-1929), фахівця у галузі виноробства.

Народився в Одесі. Закінчив фізико-математичний факультет Новоросійського університету. Відтоді працював у хімічній лабораторії в Одесі, заступником директора з науки на Одеській виноробній станції (нині Національний науковий центр «Інститут виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова» Української академії аграрних наук). Один з видавців журналу «Вісник дослідної фізики та елементарної математики». 1895-1897 рр. видавав і редагував єдину в світі міжнародну газету мовою есперанто «Lingvo internacia». Перекладав мовою есперанто твори російської класичної літератури, зокрема, твори В. Г. Короленка. Автор праць з аналізу вина, концентрування суслу та вина, їх спиртування, виморожування вина, утилізації виноградних вичавок, з польового досвіду у виноградарстві.

В Одесі на будинку Інституту виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова виноробу встановлено меморіальну дошку.

95 років тому (1920) в Одесі було утворено Українську державну бібліотеку імені Т. Г. Шевченка. 4 вересня 1930 р. вона увійшла до складу

Одеської державної бібліотеки (нині – Одеська національна наукова бібліотека ім. М. Горького).

90 років тому (1925) було утворено Одеське відділення Всеукраїнського добровільного товариства з сприяння авіації, хімії і повітряному плаванню (Аерохім).

2 червня

105 років тому (1910) в Одесі на сцені біржі відбувся концерт видатного співака **Федіра Івановича Шаляпіна**. Він також відвідав Одеську фабрично-заводську, промислово-художню та сільськогосподарську виставку, організаторами якої виступили Одеське відділення Імператорського російського технічного товариства та Імператорське товариство сільського господарства півдня Росії.

70 років від дня народження **Анатолія Івановича Бойка** (1945), співака, народного артиста України.

Народився в м. Чугуєві, Харківської області. Закінчив Одеську консерваторію. З 1972 р. працює солістом Одеського театру опери та балету.

Ролі та партії: Борис («Борис Годунов»), Іван Хованський («Хованщина») – обидві М. Мусоргського), Тарас («Сім'я Тараса» Д. Кабалевського) та інші. Гастролював у Німеччині, Франції, Угорщині, Іспанії, Швейцарії, Португалії, Нідерландах та інших.

3 червня

135 років від дня смерті **Пилипа Карловича Бруна** (1804-1880), історика, археолога, археографа, перекладача.

Народився в м. Фрідріхсгамі (нині м. Гаміна) у Фінляндії. Закінчив Дерптський університет. Викладав у Вітебській гімназії (1830–1832), Рішельєвському ліцеї (1832-1864) та Новоросійському університеті (1865-1871) в Одесі. Рада університету 1898 р. присвоїла йому ступінь почесного доктора загальної історії, а 1869 р. обрала екстраординарним професором. Був членом Одеського товариства історії та старожитностей (з 1839 р.), Лігурійського товариства природничих наук у Генуї та Московського археологічного товариства (з 1869 р.).

Автор праць з історичної географії Причорномор'я доби античності й середньовіччя, перекладів записок послів та мандрівників XV–XVII ст., в яких висвітлюється історія Причорномор'я і Південної України.

10 червня

125 років тому (1890) на кошти міста у міському парку (нині – Центральний парк культури і відпочинку ім. Т. Г. Шевченка) було урочисто відкрито пам'ятник на честь перебування в Одесі в 1875 р. імператора

Олександра II – «Олександрівська колона» (інженер О. О. Швенднер, архітектор О. Е. Шейнс).

11 червня

185 років тому (1830) в Одесі було відкрито притулок для нужденних на кошти одеситки **Олени Кленової**, який був розташований на території першого християнського кладовища.

150 років тому (1865) в Одесі була відкрита рисувальна школа при Товаристві красних мистецтв, з 1900 р. художнє училище, нині – Одеське художньо-театральне училище ім. Б. М. Грекова.

12 червня

85 років (1930) від заснування Одеського інституту інженерів морського транспорту (нині — Одеський національний морський університет).

13 червня

140 років (1875) від дня відкриття громадської бібліотеки при Одеському товаристві взаємної допомоги прикажчиків-євреїв (нині Одеська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. С. Грушевського).

18 червня

100 років від дня народження **Костянтина Івановича Заблонського (1915-2006)**, фахівця у галузі деталей машин і машинознавства, заслуженого діяча науки УРСР, учасника Великої Вітчизняної війни.

Народився на станції Христинівка, Київської губернії (нині місто Черкаської області). Закінчив Одеський індустріальний інститут (нині – Одеський національний політехнічний університет), де і працював з 1949 р. – завідувачем кафедри прикладної механіки, з 1956 р. – проректором з навчальної роботи, з 1969 р. – ректором, з 1988 р. – професором кафедри теорії механіки й машинознавства.

Вивчав проблеми жорсткості та міцності передач зчепленням. Автор універсального методу дослідження і розрахунку розподілу навантаження за довжиною контактних ліній. Праці: «Деталі машин», «Розрахунок і конструювання зубчастих передач», «Основи проектування машин», «Теорія механізмів і машин» та інші.

23 червня

65 років від дня народження **Івана Васильовича Голубова (1950)**, композитора, музикознавця, заслуженого діяча мистецтв України, члена Національної спілки композиторів України.

Народився в Одесі. Закінчив Одеську консерваторію, де й викладає від 1978 р. Лауреат 8 республіканських та 2 всесоюзних композиторських конкурсів, лауреат премії ім. Е. Багрицького (1982) та премії ім. М. Островського (1986).

Твори: концерт-симфонія для фортепіано та симфонічного оркестру, соната для скрипки і фортепіано, хорові цикли для дитячого хору і фортепіано на вірші українських поетів «На маленькій планеті», «Останній дзвоник», «Мої друзі» та інші.

24 червня

155 років від дня народження **Феофіла Гавриловича Яновського** (1860-1928), лікаря-терапевта, фтизіатра, академіка АН УРСР (1927).

Народився у містечку Миньківці, Ново-Ушицької волості Подільської губернії (нині Хмельницька область). Закінчив медичний факультет Київського університету св. Володимира (1884). Залишився працювати в університеті на кафедрі госпітальної терапії. Стажувався за кордоном в Німеччині та Франції. У 1886 р., повернувшись до Києва, організував бактеріологічну лабораторію. З 1894 р. – завідувач терапевтичного та інфекційного відділення Олександрівської лікарні Києва. 1904-1905 рр. Ф. Г. Яновський – професор та завідувач кафедри госпіталю терапевтичної клініки Новоросійського університету. 1905-1919 рр. професор Київського університету; 1919-1921 рр. – професор Кримського університету; 1921-1928 рр. – завідувач кафедри факультетської терапевтичної клініки Київського медичного інституту.

Автор 62 праць з питань інфекційних хвороб, туберкульозу, захворювань легенів, нирок, шлунково-кишкового тракту, патології кровообігу тощо, у тому числі низки монографій. Створив українську школу терапевтів, був членом багатьох наукових товариств.

26 червня

65 років від дня смерті **Антоніни Василівни Нежданової** (1873-1950), оперної і камерної співачки (лірико-колоратурне сопрано), педагога, народної артистки СРСР, Героя Соціалістичної Праці, доктора мистецтвознавства, лауреата Державної премії СРСР.

Народилася в селі Крива Балка, під Одесою. У 1883-1891 рр. навчалася в Маріїнській гімназії в Одесі (з 1885 р. навчалася також гри на фортепіано в музичному училищі), після закінчення якої викладала російську й німецьку мови в Одеському жіночому училищі. У 1899-1902 рр. навчалася в Московській консерваторії, яку закінчила із золотою медаллю. З 1943 р. – професор Московської консерваторії.

Учасниця перших постановок у Большому театрі: опер «Сорочинський ярмарок» М. Мусоргського (Парася), «Любов до трьох апельсинів» С. Прокоф'єва (Нінетта). Серед партій також Людмила («Руслан і Людмила»), Тетяна («Євгеній Онегін») – усі П. Чайковського, Іоланта («Іоланта», П.

Чайковського), Снігуронька («Снігуронька»), Шемаханська цариця («Золотий півник») – обидві М. Римського-Корсакова), Ельза («Лоенгрін» Р. Вагнера) та ін.

Ім'я Антоніни Нежданової 1950 р. присвоєне Одеській національній музичній академії. На будинку Маріїнської гімназії, де навчалася співачка, встановлено пам'ятну дошку та названо її ім'ям одну з вулиць міста.

27 червня

110 років тому (1905) почалося повстання матросів на панцернику «Князь Потемкин Таврический» в Одесі; 50 років тому (1965) на честь цієї події в Одесі було відкрито пам'ятник героям-потьомкінцям. 25 червня 2007 року у зв'язку з реконструкцією первісного пам'ятника російській імператриці Катерині II на Катерининській площі пам'ятник потьомкінцям було перенесено на інше місце. 14 жовтня 2007 року відбулося урочисте відкриття пам'ятника на Митній площі біля Одеського порту.

Також у червні

50 років від дня відкриття в Одесі (1965) Музею морського флоту СРСР.

Липень

9 липня

165 років від дня народження **Івана Минчова Вазова (1850-1921)**, письменника, громадського діяча.

Народився в м. Сопот (нині Вазовград), Болгарія. Брав активну участь у визволенні Болгарії від турецького ярма. Емігрував до Румунії, пізніше до Росії. 1887-1889 рр. жив в Одесі, де написав частину роману «Під ярмом» та низку інших творів.

Іван Вазов першим у болгарській літературі звернувся до жанру роману, розробив його історичні та соціально-побутові різновиди, збагатив болгарську літературну мову художніми засобами сатири.

В Одесі на вул. Софіївській, 34 письменнику встановлено пам'ятну дошку та його ім'ям названо бібліотеку Одеського болгарського культурного центру.

100 років від дня народження **Миколи Йосиповича Сиротюка (1915-1984)**, літературознавця, прозаїка, члена Спілки письменників України.

Народився в с. Теклівка, Крижопільського району, Вінницької області. Закінчив історичний факультет Одеського державного університету (1941). Учасник Великої Вітчизняної війни. Працював в Одеському обласному відділі народної освіти, в Одеському обкомі комуністичної партії. Очолював кафедру в Київському театральному інституті. З 1972 р. – професор Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Перша літературознавча праця «Микола Трублаїні» вийшла друком 1956 р. Згодом з'являються літературні портрети «Іван Микитенко», «Зінаїда

Тулуб». Об'єктом постійної наукової уваги вченого був український історичний роман. Перше дослідження з цієї теми «Українська історична проза за 40 років» побачило світ у 1958 р.

10 липня

125 років від дня народження **Віри Михайлівни Інбер** (уродж. Шпенцер; писала під псевдонімами *Старый Джос*, *Гусь Хрустальный*) (1890-1972), письменниці.

Народилася в Одесі. Навчалася на філологічному факультеті Вищих жіночих курсів в Одесі. Дебютувала в 1912 р. як поетеса в журналі «Солнце России». Виступала в Одеському літературно-артистичному клубі, писала п'єси та грала в них. Від 1922 р. мешкала в Москві. Її перу належать дитячі вірші та оповідання, написала російський текст до опер «Травіата» Дж. Верді та «Корневільські дзвони» Р. Планкета. Переклала російською мовою низку віршів Т. Г. Шевченка.

На її честь в Одесі названо провулок та на подвір'ї Одеського літературного музею встановлено пам'ятник «Одеська школа», однією з скульптур пам'ятника є фігура письменниці.

11 липня

165 років від дня народження **Петра Григоровича Мелікішвілі** (**Мелікова**) (1850-1927), хіміка-органіка, члена-кореспондента АН СРСР (1927).

Народився в Тбілісі. Закінчив фізико-математичний факультет Новоросійського університету (1872). Повернувся до Грузії, де працював у приватній жіночій гімназії. 1873-1875 рр. працював у Німеччині в хімічних лабораторіях Л. Майєра і Л. Юста. З 1875 р. працює в Новоросійському університеті. 1907 р. здобув звання заслуженого професора університету. У 1913-1917 рр. – декан фізико-математичного факультету Новоросійського університету. 1917 р. переїхав до Тбілісі. 1918 р. після відкриття там університету став його першим ректором і залишався на цій посаді до кінця життя.

Автор понад 80 друкованих праць. Досліджував перекиси та надкислоти, вивчав склад різних метеоритів, умови утворення природної соди, склад ахтальських грязевих вулканів.

12 липня

85 років (1930) від часу заснування Одеського інституту харчової промисловості (нині Інститут холоду, кріотехнологій та екоенергетики ім. В. С. Мартиновського Одеської національної академії харчових технологій).

13 липня

90 років від дня народження **Райси Михайлівни Сергієнко (1925-1987)**, співачки (лірико-драматичне сопрано), народної артистки СРСР (1973).

Народилася в с. Новоукраїнка, Роздільнянського району, Одеської області. Закінчила Одеську консерваторію за класом співу (нині Одеська національна музична академія ім. А. В. Нежданової). Протягом 1951-1987 рр. – солістка Одеського театру опери та балету.

Партії: Наталка («Наталка Полтавка» М. Лисенка), Мар'яна («Арсенал» Г. Майбороди), Ярославна («Князь Ігор» О. Бородіна), Тетяна («Євгеній Онегін»), Ліза («Пікова дама»), Марія («Мазепа»), Іоланта («Іоланта») – всі П. Чайковського, Наташа («Русалка» О. Даргомижського), Леонора («Трубадур»), Аїда («Аїда») – обидві Дж. Верді та інші. Виступала як концертна співачка.

У Великому залі Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової встановлено меморіальну дошку, на якій вкарбовані імена тих, хто з відзнакою закінчив навчальний заклад і в подальшому став його славою. Серед цих імен почесне місце посідає ім. Р. М. Сергієнко.

15 липня

120 років від дня народження **Федора Андрійовича Козубовського (1895-1942)**, археолога, музеєзнавця, краєзнавця.

Народився в с. Богусевому, Пінського повіту, Мінської губернії. Закінчив Смоленський вчительський інститут. Після демобілізації з лав Червоної армії у 1921 р. вчителював, був інспектором Коростеньського відділу освіти, а потім завідувачем Коростеньського окружного музею краєзнавства (1923-1929). В одеський період життя працював директором міської публічної бібліотеки. Призначення збіглося з об'єднанням трьох найбільших бібліотек в єдине зібрання під єдиним керівництвом. Після вступу до аспірантури при Одеському історико-краєзнавчому музеї почав активно займатися археологією. Брав участь в археологічних експедиціях до Ольвії і на о. Березань. Особливе місце в його археологічних дослідженнях посіла «експедиція Богеса» до р. Південний Буг.

18 липня

90 років від дня народження **Бориса Аврамовича Гончаренка (1925-1993)**, прозаїка, журналіста, члена Національної спілки письменників України (1961).

Народився в м. Новомиргороді, Кіровоградської області. Закінчив Чернівецький учительський інститут. Учасник Великої Вітчизняної війни. Працював у редакціях газет «Радянська Буковина» (Чернівці) та «Чорноморська комуна» (Одеса).

Автор книжок: «Твоя школа», «Стоїть гора висока», «Третій взвод», «Дорога в солдати» та інші.

20 липня

160 років від дня народження *Антон Самійловича Бориневича* (1855-1946), історика, статистика, демографа.

Народився в Одесі. Під час навчання на фізико-математичному факультеті Новоросійського університету зблизився з народницьким гуртком І. Ковальського, за що 1879 р. заарештований і висланий до Східного Сибіру. 1882 р. отримав дозвіл повернутися до європейської частини Росії. Працював у Херсоні, а 1887 р. повернувся до Одеси. Спочатку обіймав посаду міського статистика, 1890-1926 рр. завідував міським статистичним бюро, де керував одноденним переписом населення 1892, 1897, 1915, 1917 рр. У радянський період продовжував брати участь у переписах населення 1920, 1923, 1926 рр. 1921 р. виступив одним із засновників Одеського інституту народного господарства, реорганізованого в 1930 р. в Одеський кредитно-економічний інститут, в якому від 1931 р. він очолював кафедру статистики.

Одночасно з основним родом діяльності А. С. Бориневич займався науково-дослідною роботою, наслідком чого стали 32 друковані праці. Брав участь у підготовці ювілейних видань, присвячених 100- та 150-річчю Одеси. Автор кількох демографічних праць, зокрема «Міста Одеської губернії: загальний огляд».

135 років від дня відкриття (1880) в Одесі першої лінії кінно-залізної дороги, яку будували інвестори – Бельгійське трамвайне товариство.

23 липня

85 років (1930) від часу заснування Одеського інженерно-будівельного інституту (нині — Одеська державна академія будівництва і архітектури).

85 років (1930) від часу заснування Одеського інституту інженерів зв'язку (нині — Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова).

25 липня

115 років від дня народження *Зінаїди Миколаївни Аксентьєвої* (1900-1969), геофізика, астронома, члена-кореспондента АН УРСР.

Народилася в Одесі. Закінчила Одеський інститут народної освіти. 1919-1926 рр. працювала обчислювачем в Одеській астрономічній обсерваторії. 1926-1934 та 1939-1969 рр. – у Полтавській гравіметричній обсерваторії працювала обчислювачем, старшим науковим співробітником, завідувачем відділу, заступником директора з наукових питань, науковим секретарем та директором.

Основні наукові дослідження присвячені вивченню припливів деформацій Землі, питанням прикладної геофізики. Кандидатська дисертація З. М. Аксентьєвої «Результати визначення сили тяжіння на Україні з 1926 по 1933 рр.» лягла в основу складання гравіметричної карти України, яка використовується для попередньої розвідки покладів корисних копалин.

Один із кратерів на Венері названо на її честь.

35 років від дня смерті **Володимира Семеновича Висоцького** (1938-1980), актора театру і кіно, поета, барда, лауреата Державної премії СРСР (1987, посмертно).

Народився в Москві. Закінчив школу-студію МХАТу (1960; викладач П. Масальський). Був актором Театру мініатюр, Московського драматичного театру ім. О. С. Пушкіна, в 1960-1980 рр. – Московського театру на Таганці. Серед ролей у театрі: Хлопуша («Пугачов» С. Єсеніна), Лопухін («Вишневий сад» А. Чехова), Гамлет (однойменна трагедія В. Шекспіра), Галілей («Життя Галілея» Б. Брехта). З 1959 р. знімався в кіно. Перша велика роль – радист Володя у кінофільмі «Вертикаль» (1967, Одеська кіностудія художніх фільмів, режисери С. Говорухін, Б. Дуров), де виконував власні пісні. Знявся у фільмах «Короткі зустрічі» (1968, геолог Максим, режисер К. Муратова), «Небезпечні гастролі» (1969, Ж. Бенгальський, режисер Г. Юнгвальд-Хількевич), «Білий вибух» (1970, Капітан), «Місце зустрічі змінити не можна» (1979, капітан Г. Жеглов) – обидва режисер С. Говорухін), поставлених на Одеській кіностудії. Пісні почав писати з 1961 р. під впливом творчості Б. Окуджави. Це переважно монологи від імені різних персонажів, які В. Висоцький виконував під акомпанемент гітари. Серед них: «Братські могили», «Він не повернувся з бою», «Пісня друга», «Москва – Одеса» та ін.

Пам'ять про актора в Одесі увічнено в барельєфі на фасаді головної будівлі кіностудії і в назві однієї з одеських вулиць. 2012 р. біля кіностудії В. С. Висоцькому встановлено пам'ятник (скульптор О. Князик). Пам'яті В. Висоцького, його роботи на Одеській кіностудії присвячена книжка Галини Лазаревої «Глеб Жеглов, Володя Шарапов. Место встречи изменить нельзя» (О., 2013).

27 липня

35 років від дня смерті **Осипа Львовича Вайнштейна** (1894-1980), історика-медієвіста, історіографа, доктора історичних наук.

Народився в м. Бендери, Бессарабської губернії. Закінчив Новоросійський університет, де й працював викладачем, водночас у 1931-1933 рр. – директором Центральної наукової бібліотеки Одеського державного університету (нині – Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова). З 1935 р. по 1951 р. працював у Ленінградському державному університеті професором, завідував кафедрою історії середніх віків.

Основний напрям його наукових досліджень – історія середньовічної Європи. Низку наукових праць вчений присвятив аналізу творчості Вольтера та Ш. Фур'є, подіям Великої французької революції і Паризької комуни. Праці: «Нариси з історії французької еміграції в епоху Великої французької революції (1789-1796)», «Історія Паризької комуни», «Західноєвропейська середньовічна історіографія» та ін.

28 липня

115 років тому (1910) при Одеському аероклубі відкрився авіаційний клас, який поклав початок Одеській повітряній школі.

29 липня

90 років від дня народження **Вадима Івановича Одайника** (1925-1984), живописця, народного художника України, заслуженого діяча мистецтв УРСР.

Народився в Одесі. Закінчив Київський художній інститут. З 1953 р. учасник художніх виставок. Карпатські гори стали основною темою для сюжетів багатьох картин В. І. Одайника.

Роботи: «Гуцулка з Ярова», «Зима в Карпатах», «Гуцульські музики», «Сніг іде», «Чорна Тирса», «На лузі» та інші.

Серпень

1 серпня

90 років від дня народження **Бориса Петровича Зайцева** (1925-2000), співака, народного артиста УРСР, учасника Великої Вітчизняної війни.

Народився в с. Зайцеве, Краснодарського краю. Під час Великої Вітчизняної війни внаслідок тяжкого поранення втратив зір та ноги. Закінчив Одеську консерваторію (1958), відтоді – соліст Одеської філармонії. Понад 40 років Б. П. Зайцев гастролював по різних містах – від Калінінграда до Владивостока, від Одеси до Мурманська, кілька разів виступав з концертами на Байкало-Амурській магістралі. Серед перших він двічі побував у районах ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС, де дав понад 50 концертів для ліквідаторів. У 1987 р. у складі групи артистів Одеської філармонії виїздив з концертами в Афганістан.

Про нелегке життя й творчий доробок Б. П. Зайцева знято фільм «Я серцем бачу Вас». В Одесі на Французькому бульварі, 12, на будинку, в якому мешкав співак, встановлено пам'ятну дошку. Його ім'я увічнено на стіні героїв на Театральній площі в Одесі.

3 серпня

85 років від дня народження **Наталі Йосипівни Касько** (1930-1995), філолога, бібліографа, заслуженого працівника культури України.

Народилася в с. Ставки, Піщанського району, Вінницької області. Закінчила філологічний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Працювала в Ізмаїлі вчителькою старших класів та викладачем на заочному відділенні Ізмаїльського педагогічного інституту. У 1954-1957 рр. вчилася в аспірантурі при кафедрі педагогіки й психології Одеського педагогічного інституту ім. К. Д. Ушинського. 1958-1980 рр. працювала в Одеській державній науковій бібліотеці ім. М. Горького. Обіймала посади головного бібліографа науково-бібліографічного відділу, завідувачки відділу літератури іноземними мовами.

1980-1995 рр. була директором Одеського художнього музею. Завдяки зусиллям Н. Й. Касько художній музей поповнився колекціями багатьох художників, в тому числі чотирма картинами В. Кандінського.

На будинку Одеського художнього музею Н. Й. Касько встановлено меморіальну дошку.

80 років від дня народження **Георгія Степановича Шоніна** (1935-1997), льотчика-космонавта-17, почесного громадянина Одеси.

Народився в м. Ровеньки, Луганської області. Закінчив Військово-морське авіаційне училище імені Сталіна (1957) та Військово-повітряну інженерну академію імені М. Є. Жуковського (1968). У 1957-1960 служив льотчиком, старшим льотчиком у ВВС Балтійського і Північного флотів. 1960 р. був зарахований до першого загону космонавтів СРСР. У 1979-1980 – заступник командувача 5-й повітряної армії Одеського військового округу. У 1980-1983 рр. - заступник командувача Одеського військового округу. У 1983-1988 рр. - начальник управління Апарату начальника озброєнь військово-повітряних сил, займався питаннями дослідного будівництва і серійних замовлень. У 1988-1990 рр. – начальник 30-го Центрального науково-дослідного інституту авіаційної та космічної техніки Міністерства оборони СРСР. У 1990 р. звільнений у запас.

Г. С. Шоніну в Одесі встановлено пам'ятну дошку на будинку середньої школи № 10 (вул. 10 квітня, 22), яка носить його ім'я.

75 років від дня народження **Володимира Станіславовича Філіпчука** (1940), інженера, мецената, Героя України, заслуженого працівника промисловості України, почесного громадянина м. Одеси.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський політехнічний інститут. Пройшов шлях від начальника зміни на Горлівському хімкомбінаті ім. С. Орджонікідзе до директора Одеського лакофарбового заводу (з 1982), головного інженера Одеського територіального управління з забезпечення нафтопродуктами. З 1990 р. – генеральний директор Одеського підприємства з експорту-імпорту нафтопродуктів, з 1994 р. – голова правління Одеського відкритого акціонерного товариства з експорту та імпорту нафтопродуктів «Ексімнафтопродукт». В 2005 р. переведений на посаду почесного президента цього підприємства довічно.

У 2002 р. В. С. Філіпчук створив добродійний фонд «Надія, Добро і Добробут», діяльність якого спрямована здебільшого на допомогу дітям. За участю мецената було побудовано Будинок милосердя при Свято-Архангело-Михайлівському жіночому монастирі. В. С. Філіпчук – голова Одеської обласної Ради Миру, а 2014 р. обраний почесним головою цієї організації. У 1998 р. з ініціативи Одеської обласної Ради миру, Одеської державної (нині – національної) наукової бібліотеки ім. М. Горького та Свято-Архангело-Михайлівського жіночого монастиря в бібліотеці було відкрито

Галерею почесних благодійників Одещини «Люди щедрих сердець», в якій В. С. Філіпчук посідає почесне місце.

6 серпня

165 років тому (1850) Одесу відвідав **Петро Андрійович Вяземський**, російський поет, друг О. С. Пушкіна.

18 серпня

170 років від дня народження **Олександра Івановича Кірпічникова** (1845-1903), історика літератури та релігії, краєзнавця, культуролога.

Народився у м. Мценську, Орловської губернії. Закінчив історико-філологічний факультет Московського університету. В другій половині 1860-х рр. розпочав педагогічну кар'єру. 1871-1873 рр. працював в архівах, бібліотеках та музеях Західної Європи. Протягом 1879-1885 рр. на посаді екстраординарного професора викладав у Харківському університеті та виступив головним ініціатором заснування історико-філологічного товариства при університеті. У 1886-1898 рр. викладав у Новоросійському університеті. В Одесі історик найбільш активно діяв у Слов'янському благочинному товаристві святих Кирила і Мефодія та історико-філологічному товаристві при Новоросійському університеті. Розгорнув громадську активність як лектор у народній аудиторії на Слобідці-Романівці, пізніше – так званий народний університет в Одесі.

Творча спадщина налічує приблизно 200 праць, серед яких особливо помітними є фундаментальні курси з історії літератури. Під час перебування в Одесі опублікував низку ґрунтовних краєзнавчих нарисів. Зокрема він вперше узагальнив основні етапи розвитку духовної культури Одеси у XIX ст.

1888-1897 рр. О. І. Кірпічников був попечителем публічної бібліотеки в Одесі (нині Одеська національна наукова бібліотека ім. М. Горького).

21 серпня

190 років (1825) від дня заснування Одеського археологічного музею.

23 серпня

135 років від дня народження **Олександра Степановича Гріна** (справжнє прізвище *Гріневський*) (1880-1932), письменника, революціонера.

Народився в м. Слобідському, В'ятської губернії. Закінчив 4-класне В'ятське міське училище та переїхав до Одеси (1896), де працював спочатку юнгою на пароплаві «Платон», а згодом матросом на кораблі «Цесаревич». Під час служби в армії вступив у партію соціалістів-революціонерів. У Севастополі займався агітацією, за що був заарештований і засуджений.

Публікувався з 1906 р. Перша книжка «Заслуга рядового Пантелеймона» була агітаційною, тому тираж брошури конфіскували

жандарми. Згодом О. С. Грін відійшов від безпосередньої політичної діяльності та став професійним літератором. 1912 р. переїхав до Петербурга, писав оповідання. 1924 р. переїхав до Феодосії. Поступово його творчість входить у суперечність з ідеологічними рамками партії, тож О. С. Гріна перестають публікувати. Одним з найкращих його творів вважається повість-феєрія «Червоні вітрила» («Алые паруса», 1924, укр. переклад).

В Одесі на будинку клубу Одеського морського торговельного порту, за адресою Ланжеронівський спуск, 2, де мешкав письменник, встановлено меморіальну дошку.

26 серпня

90 років від дня народження **Петра Юхимовича Тодоровського** (1925-2013), кінооператора, кінорежисера, актора, учасника Великої Вітчизняної війни, заслуженого діяча мистецтв УРСР (1967), народного артиста РСФСР (1985).

Народився в м. Бобринець, Кіровоградської області. 1954 р. закінчив операторський факультет ВДІКу (Всеросійського державного інституту кінематографії). Дебютував як оператор на кіностудії «Молдова-фільм» у 1955 р. Протягом 1955-1972 рр. працював оператором на Одеській кіностудії. Серед його робіт того часу: «Весна на Зарічній вулиці» (1956), «Моя донька» (1956), «Два Федори» (1958), «Жага» (1959) та інші. Режисерським дебютом П. Ю. Тодоровського став фільм «Вірність» (1965), після чого він зняв картини «Фокусник» (1967), «Міський романс» (1970), «Своя земля» (1973), «Кохана жінка механіка Гаврилова» (1981), «Військово-польовий роман» (1984), «Інтердівчинка» (1989), «Анкор, ще анкор» (1992) та інші, в яких виступив не тільки як режисер, а і як співавтор сценарію багатьох із них. Як актор знявся у фільмах «Був місяць травень» (1970), «Трясовина» (1977).

27 серпня

110 років від дня народження **Володимира Ієронімовича Івановича** (1905-1985), поета-гумориста, члена Спілки письменників України.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський педагогічний інститут (1933). Друкуватися почав з 1927 р. Учасник Великої Вітчизняної війни.

Його перу належать збірки сатири та гумору: «Свиня на пасіці», «Низенько кланяємося», «Рекомендована лисиця», «Весела прополка», «Кому пишки, кому шишки» та інші.

28 серпня

80 років від дня народження **Василя Івановича Вихристенка** (1935), поета, перекладача, публіциста, члена Національної спілки письменників України.

Народився в с. Новоолександрівка, Великомихайлівського району, Одеської області. Закінчив Миколаївське військово-морське авіаційне училище та Львівське вище військово-політичне училище. З 1969 р. був

призначений офіцером розвідки та дослужився до підполковника. У 1986 р. закінчив службу. Як журналіст зустрічався з багатьма видатними людьми: А. Ахматовою, К. Паустовським, К. Чуковським, Д. Лихачовим, Ф. Кастро, В. Катаєвим, В. Інбер та іншими. Нині – літконсультант Одеської обласної організації Національної спілки письменників України.

Автор поетичних збірок: «Я бачив сонце», «Арктика під крилом», «Зірки опівдні», збірки перекладів «Сковородинцы» та інших. Лауреат премії ім. К. Паустовського.

29 серпня

105 років від дня народження **Олександра Івановича Юрженка** (1910-1999), хіміка, заслуженого діяча науки України (1965).

Народився в с. Баратівка, Снігурівського району, Миколаївської області. Закінчив Вологодський механіко-технологічний інститут. Працював асистентом кафедри колоїдної хімії Ленінградського державного університету. 1941-1945 рр. – завідувач лабораторії Всесоюзного науково-дослідного інституту синтетичного каучуку ім. С. В. Лебедева у Ленінграді. У 1945-1949 рр. – завідувач кафедри Львівського політехнічного інституту. З 1949 р. – доктор хімічних наук, а з 1950 р. професор О. І. Юрженко працює завідувачем кафедри фізичної та колоїдної хімії Львівського державного університету ім. І. Франка, з 1957-1960 рр. ще й проректор з навчальної роботи. У 1960 р. О. І. Юрженко переїздить до Одеси, засновує та до 1970 р. завідує кафедрою фізико-хімії полімерів і колоїдів в Одеському державному університеті ім. І. І. Мечникова, водночас посідає посаду ректора цього навчального закладу. У 1970-1971 рр. – професор Одеського технологічного інституту ім. М. В. Ломоносова (нині Одеська національна академія харчових технологій ім. В. С. Мартиновського), а в 1971-1989 рр. – професор Київського технологічного інституту легкої промисловості.

Наукові інтереси О. І. Юрженка були пов'язані з дослідженнями закономірностей полімеризації у дисперсних системах з метою пошуку найбільш ефективних ініціаторів та емульгаторів для промислового синтезу полімерів різних типів.

80 років від дня народження **Євгена Степановича Штенгелова** (1935), прозаїка й публіциста, члена Національної спілки письменників України.

Народився в м. Сімферополь. Закінчив геологічний факультет Московського університету та Літературний інститут ім. М. Горького (Москва). Нині працює доцентом кафедри інженерної геології та гідрогеології геолого-географічного факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

Перший твір надрукував у 1961 р. в газеті «Комсомольская правда». Твори: «Червона лінія», «Курс», «Спіраль», «Детективний сюжет з дамою» та ін.

Вересень

6 вересня

140 років тому (1875) було закладено будинок Одеського військового шпиталю (вул. Пироговська, 2).

7 вересня

145 років від дня народження ***Олександра Івановича Купріна*** (1870-1938), письменника.

Народився у с. Наровчат, Пензенської губернії. О. І. Купрін вперше відвідав Одесу 1898 р. Одеська тематика є головною в його творах «Гамбрінус», «Гранатовий браслет», «Мій політ», «Тапер», «Чудовий лікар» та інших. 1909 р. письменник разом з одеським льотчиком С. Уточкіним здійснив політ на повітряній кулі.

В Одесі один із провулків носить ім'я Купріна, а на будинку № 2 по вулиці Маразліївській, у якому мешкав О. І. Купрін, встановлено меморіальну дошку.

150 років від дня народження ***Сергія Михайловича Щасного*** (1875-1943), мікробіолога та епідеміолога.

Народився в Петербурзі. Закінчив медичний факультет Київського університету. 1901 р. переїхав до Одеси і близько 20 років працював на кафедрі загальної патології та бактеріології медичного факультету Новоросійського університету під керівництвом професора В. В. Підвисоцького. 1910-1911 рр. брав активну участь у боротьбі з чумою в Одесі. З 1919 р. С. М. Щасний – професор бактеріології; у 1919-1928 рр. керував Санітарним бактеріологічним інститутом в Одесі та кафедрою мікробіології Хіміко-фармацевтичного інституту. З 1928 р. працював у Кримському інституті епідеміології та мікробіології, у 1931-1938 рр. – у Кримському медичному інституті.

Праці С. М. Щасного присвячені проблемам імунітету, анафілаксії, походження кров'яних пластинок, епідеміології чуми, питанням запобіжних щеплень проти холери та сказу.

10 вересня

60 років від дня народження ***Лариси Олександрівни Доліної*** (1955), естрадної та джазової співачки, актриси, заслуженої і народної артистки Росії.

Народилася в Баку. В трирічному віці переїхала з батьками до Одеси. Закінчила музичну школу за класом віолончелі. Музична кар'єра співачки розпочалася 1971 р. в естрадному оркестрі «Ми – одесити». Надалі була солісткою таких музичних колективів, як «Державний естрадний оркестр Вірменії» під керівництвом К. Орбеляна, «Державний естрадний ансамбль Азербайджану» під керівництвом Полада Бюль-Бюль Огли, оркестр

«Современник» під керівництвом А. Кролла. З 1985 р. Л. О. Доліна працює самостійно. За час сольної кар'єри підготувала кілька концертних програм, з якими об'їздила країни СНГ. 1985 р. вона вперше виступила як режисер власної програми «Затяжний стрибок».

Ролі в кіно: «Ми з джазу», «Попелюшка» та ін. Виконувала ряд пісень для кінофільмів.

12 вересня

140 років від дня заснування (1875) Чорноморського яхт-клубу в Одесі.

13 вересня

115 років тому (1900) при Новоросійському університеті було відкрито медичний факультет (нині — Одеський національний медичний університет).

17 вересня

75 років від дня народження **Сергія Андрійовича Андронаті (1940)**, хіміка-органіка, академіка НАН України, голови Південного наукового центру НАН України, заслуженого діяча науки і техніки УРСР.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова та після військової служби з 1966 р. працював в університеті. З 1984 р. — директор Одеського фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського. Водночас від 1998 р. — завідувач кафедри фармацевтичної хімії Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова та науковий керівник хіміко-фармацевтичного навчально-наукового виробничого комплексу НАН та Міністерства освіти і науки України.

Основним напрямом його наукової діяльності є дослідження біологічно активних речовин. Автор понад 350 наукових статей, більш як 90 патентів та авторських свідоцтв.

75 років від дня смерті **Панаса Карповича Саксаганського (справжнє прізвище Тобілевич) (1859-1940)**, актора, режисера, драматурга і педагога школи М. Кропивницького, корифея українського театру.

Народився в с. Кам'яно-Костувате на Херсонщині, нині Миколаївської області. Закінчив Єлисаветградську реальну школу (1877). Сценічну діяльність розпочав 1883 р. у трупі М. Старицького. Після розколу трупи увійшов до Товариства малоросійських артистів під керівництвом М. Кропивницького (1885-1888) та Товариства під орудою М. Садовського (1888-1890). В 1890-1898 та 1905-1909 рр. очолював Товариство українських акторів. Впродовж 1910-1915 рр. гастролював у трупах Т. Колісниченка та П. Прохоровича в Одесі. В 1915-1916 рр. — працював у Товаристві українських акторів під орудою І. Мар'яненка, з 1916 р. — у Товаристві українських артистів. 1918 р. очолював Державний народний театр, на основі якого 1922 р. був створений театр ім. М. К. Заньковецької. Працював у театрі до 1932 р.

Ролі переважно сатиричного характеру: Возний («Наталка Полтавка» І. Котляревського), Бонаventura, Потасій Пенъонжка, Тарабанов, Харко Ледачий («Сто тисяч», «Мартин Боруля», «Суєта», «Паливода XVIII ст.»), всі – І. Карпенка-Карого), Голохвостий («За двома зайцями» М. Старицького) та інші; у вокальному репертуарі – Карась («Запорожець за Дунаєм»).

23 вересня

80 років від дня народження *Маргарити Миколаївни Ніколаєвої* (1935-1993), гімнастки, дворазової олімпійської чемпіонки, заслуженого майстра спорту.

Народилася в м. Івановому (Росія). Закінчила Одеський технологічний інститут харчової та холодильної промисловості та Одеський державний педагогічний інститут ім. К. Д. Ушинського. Дві олімпійські золоті медалі М. М. Ніколаєва здобула на Римській літній олімпіаді (1960) – одну в командному заліку разом із збірною СРСР, іншу – в опорному стрибку.

2001 р. Одеський міськвиконком назвав першу олімпійську чемпіонку Одеси – М. М. Ніколаєву найкращою спортсменкою Південної Пальміри XX століття. В Одесі на будинку № 10 у Воронцовському провулку де мешкала гімнастка встановлено пам'ятну дошку.

24 вересня

105 років тому (1910) була відкрита перша лінія електричного трамваю в Одесі.

31 вересня

115 років від дня народження *Михайла Олександровича Казневського* (1900-1984), режисера, заслуженого діяча мистецтв України, члена Спілки кінематографістів України.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський музично-драматичний інститут (нині Одеська національна музична академія ім. А. В. Нежданової). Навчався у О. П. Довженка в режисерській лабораторії при Київській кінофабриці. Працював головним режисером літературного мовлення, літературно-драматичного сектора українського радіокомітету, художнім керівником державної естради в Києві. Під час Великої Вітчизняної війни був художнім керівником фронтових бригад артистів Кавказького військового округу, артистом і художнім керівником Туркменської філармонії. 1947-1949 рр. – художній керівник Одеської філармонії. 1949-1952 рр. – заступник голови комітету у справах мистецтв УРСР. 1952-1964 рр. старший режисер та художній керівник студії телебачення в Києві. Автор книги «Телебачення».

Жовтень

1 жовтня

125 років тому (1890) на Молдаванці було відкрито однокласну Михайлівську церковно-приходську школу.

6 жовтня

110 років від дня народження *Юхима Ісааковича Русінова (1905-1969)*, композитора та диригента.

Народився в Одесі. Закінчив Одеську консерваторію з класу диригента. 1925-1934 рр. виступав як піаніст, надалі як диригент Одеської консерваторії, в театрах опери та балету в Одесі, Дніпропетровську, Красноярську, Харкові.

Сюїти для балетів: «Три мушкетери», «Олеся», «По синьому морю», «Дюймовочка» та інші.

7 жовтня

110 років від дня народження *Маргарити Йосипівни Алігер (1915-1992)*, поетеси.

Народилася в Одесі. Навчалася в Московському літературному інституті ім. М. Горького. Під час Великої Вітчизняної війни працювала кореспондентом у блокадному Ленінграді.

З Україною пов'язані її вірші «Ирпень», «Конец дня», «Киев», «Одесса» та ін.

12 жовтня

95 років тому (1920) Одесу відвідав поет *Павло Григорович Тичина*.

13 жовтня

135 років від дня народження *Саші Чорного (справжнє прізвище – Олександр Михайлович Глікберг) (1880-1932)*, поета.

Народився в Одесі. У 1905 р. переїхав до Санкт-Петербурга. Тут публікував сатиричні вірші в журналах «Зритель», «Альманах», «Журнал», «Маски» та ін. У 1906-1908 рр. жив у Німеччині, де продовжив освіту в Гейдельберзькому університеті. Повернувшись до Петербурга в 1908 р., співпрацював з журналом «Сатирикон», випустив збірки віршів «Всім убогим духом», «Сатири». Публікується в журналах «Современный мир», «Аргус», «Солнце России», «Современник», в газетах «Киевская мысль», «Русская молва», «Одесские новости». Стає відомим як дитячий письменник: книги «Тук-Тук», «Живая азбука» та ін. У роки Першої світової війни Саша Чорний служив в армії рядовим при польовому лазареті та працював як прозаїк. У 1918 р. емігрував, жив у Литві, Німеччині та Італії, в 1924 р. переїхав до Франції.

Видав збірку прози «Несерьезные рассказы», повість «Чудесное лето», дитячі книги: «Сон профессора Патрашкина», «Дневник фокса Микки» та ін.

18 жовтня

135 років від дня народження **Володимира (Зєєва) Євгеновича Жаботинського (1880-1940)**, одного з лідерів сіоністського руху, письменника, публіциста і перекладача.

Народився в Одесі. Навчався в Рішельєвській гімназії. 1898-1901 рр. – у Берліні та Римі вивчав юриспруденцію, водночас був іноземним кореспондентом газет «Одесский листок» та «Одесские новости». 1906 р. у Санкт-Петербурзі заснував журнал «Еврейская жизнь». 1911 р. заснував в Одесі видавництво «Тургеман». В. Є. Жаботинський активно займався об'єднанням і захистом євреїв по всьому світу та боротьбою з нацизмом. Твори: «Самсон Назорей», «Повість моих дней», «Пятеро» та інші.

В. Є. Жаботинському в Одесі на вул. Єврейській, 1 встановлено пам'ятну дошку та його ім'ям названа одна з вулиць.

22 жовтня

145 років від дня народження **Івана Олексійовича Буніна (1870-1953)**, письменника, перекладача, почесного академіка Петербурзької академії наук, лауреата Нобелівської премії з літератури (1933).

Жив в Одесі у 1898-1901 та 1918-1920 рр. Не прийняв революції 1917 р. і під час громадянської війни у 1920 р. емігрував до Франції. Своє ставлення до революційних подій в Одесі виклав у книзі «Окаянные дни».

Його ім'ям названо одну із центральних вулиць міста. На вулиці Князівській, 27, на будинку, де мешкав, письменник встановлено пам'ятну дошку.

70 років від дня народження **Василя Поліоновича Сагайдака (1945-2006)**, поета, члена Національної спілки письменників України.

Народився в с. Добросин, Жовківського району, Львівської області. Закінчив філологічний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Працював кореспондентом Одеського обласного радіо.

Автор поетичних збірок: «Порт», «Плекаю квіти», «Летюче стремено», «Сонетний двір», «Сніданок з русалкою», «Великодній дощ» та інші.

24 жовтня

165 років тому (1850) до Одеси прибув видатний письменник **Микола Васильович Гоголь**.

М. В. Гоголь відвідував Одесу двічі. Вперше він прибув сюди 16 квітня 1848 р. з Константинополя на фрегаті «Херсонес». Письменник зупинився в домі О. О. Трощинського (кузена своєї матері) на Надеждинській вулиці (нині вулиця Гоголя, де на будинку № 5 письменникові встановлено пам'ятну дошку). Тут він зустрічався з братом О. С. Пушкіна Левом, який на той час служив на митниці, а також з представниками місцевої інтелігенції.

Вдруге М. В. Гоголь прибув до Одеси в 1850 р., знову зупинився в О. О. Трощинського і всю зиму працював над другим томом «Мертвих душ».

Про перебування Гоголя в Одесі в 1850-1851 рр. збереглися спогади В. М. Рєпніної, А. П. Маркевича, О. О. Чижевича та інших. З них найбільш цікаві спогади А. П. Толченова – актора Одеського театру. Гоголь відвідував спектаклі цього театру, репетиції, при цьому робив свої зауваження акторам, вимагаючи від них «природності і життєвої правдивості», читав артистам свої твори. Письменник часто гостював у князя В. М. Рєпніна, який жив у будинку Кандиби на розі Херсонської (нині – Пастера) і Торгової вулиць. Влітку часто бував на дачі Рєпніних на Малому Фонтані.

26 жовтня

115 років від дня народження *Миколи Сергійовича Полуектова (1910-1986)*, хіміка, засновника комплексної школи хіміків-аналітиків, академіка АН України, учасника Великої Вітчизняної війни.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський хіміко-фармацевтичний інститут (нині Одеська національна академія харчових технологій. Інститут холоду, кріотехнологій та екоенергетики ім. В. С. Мартиновського). З 1932 р. працював старшим науковим співробітником українського філіалу Державного інституту рідкісних металів. Керував відділом фізико-хімічних методів аналізу.

Основна частина робіт зосереджена на вивченні історії розвитку аналітичної хімії в Україні.

В Одесі хіміку встановлено пам'ятну дошку за адресою Люстдорфська дорога, 86.

30 жовтня

110 років від дня створення (1905) Одеського товариства «Просвіта».

31 жовтня

140 років від дня народження *Михайла Пелопидовича Латри (1875-1942)*, художника, пейзажиста. Онук та учень художника І. К. Айвазовського.

Народився в Одесі. Навчався в Петербурзькій академії мистецтв. З 1904 р. член та учасник виставок Товариства південноросійських художників. Був одним із засновників Нового товариства художників Петербурга. На початку 1900-х років завідував Феодосійською картинною галереєю. У 1920 р виїхав до Греції, працював на афінському заводі «Керамікос». Брав участь в археологічних розкопках на островах Делос, Крит, Тазос. З 1924 р жив у Парижі, займався декоративно-прикладним мистецтвом і живописом. У 1935 р в Реймсі відбулася його персональна виставка. Кращі твори М. П. Латри присвячені Криму, в тому числі, архітектурні та морські пейзажі.

120 років від дня народження *Давида Генріховича Елькіна (1895-1983)*, психолога.

Народився у Воронежі. Дитячі роки пройшли в Одесі. Навчався в Петербурзькому психоневрологічному інституті та Новоросійському університеті. З 1917 р. Д. Г. Елькін завідував психологічною лабораторією в Одеському міському інституті дитячої психології та експериментальної педагогіки ім. М. В. Якуніна. В 1922 р. перейшов на роботу до Одеського інституту народної освіти. В 1930 р. отримав звання професора, став завідувачем кафедри. 1959 р. очолив Одеське відділення Психологічного товариства.

Перу вченого належать понад 200 робіт з загальної, дитячої і педагогічної, інженерної психології, історії психології, психології тварин. Під керівництвом Д. Г. Елькіна в Одеському державному університеті було організовано наукову школу з дослідницькою темою «Психологія диференціації часу», в якій здійснюється низка експериментальних досліджень, що підтверджують: сприйняття часу – процес моделювання часових параметрів подразника. Д. Г. Елькін проводив дослідження в галузі інженерної психології. Він розробив електронні нашкірні годинники, біоелектричний протез руки. В галузі юридичної психології його цікавили мотивація правопорушень, особливості поведінки людини в умовах одиночного ув'язнення.

На будинку головного корпусу Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (вул. Дворянська, 2) вченому встановлено меморіальну дошку.

85 років від дня народження **Леоніда Григоровича Авербуха** (1930), лікаря, журналіста, краєзнавця, літератора, заслуженого лікаря України (2004), члена Національної спілки журналістів України.

Народився в Одесі. Закінчив Одеський медичний інститут. В 1952–1955 рр. працював районним фтизіатром у Брестській області. Протягом 1956-1957 рр. проходив ординатуру в Білоруському інституті вдосконалення лікарів у Мінську на кафедрі туберкульозу. З 1957 р. працював у протитуберкульозних закладах Одеси; понад 50 років – в Одеському обласному протитуберкульозному диспансері. За сумісництвом викладав в Одеському медичному інституті. Був науковим консультантом обласного туберкульозного диспансеру, провідним науковим співробітником Українського науково-дослідного протичумного інституту ім. І. І. Мечникова, автором наукових розробок стосовно проблем організації боротьби з туберкульозом та з питань протидії розповсюдженню ВІЛ-асоційованого туберкульозу. На базі Одеського диспансеру створив музей історії боротьби з туберкульозом. Один з авторів Закону України «Про боротьбу з захворюванням на туберкульоз».

Автор літературних праць: «Рассекреченные судьбы», «Стихофоризмы и мемуаторы», «Штрихи к портретам», «Стишата» та ін.

Листопад

2 листопада

145 років від дня народження *Адольфа Борисовича Мінкуса* (1870-1948), архітектора.

Народився в Одесі. Закінчив Одеське художнє училище. Проектувати і будувати почав у 1897 р. Відомий своїми будівлями в Одесі, Києві, Харкові, Миколаєві, Херсоні та участю в різних престижних творчих архітектурних конкурсах.

Будівлі в Одесі: комерційний банк на Рішельєвській вулиці, трамвайне депо на Водопровідній вулиці, трамвайна станція на Грецькій площі, перебудова Бродської синагоги, ряд об'єктів на Першому Єврейському кладовищі.

3 листопада

120 років від дня народження *Едуарда Георгійовича Багрицького* (справжнє прізвище *Дзюбін, Дзюбан*) (1895-1934), письменника, драматурга.

Народився в Одесі. Закінчив землемірні курси, але все життя присвятив літературній діяльності. 1915 р. група молодих поетів, яку очолював Е. Г. Багрицький, видала в Одесі літературно-художній збірник «Авто в облаках». Разом з Ю. Олешею, В. Катаєвим, В. Нарбутом брав участь у випуску агітплакатів. У 1919 р. був постійним автором одеських газет «Моряк», «Шквал», «Верстат» та інших. Займався перекладом: балади В. Скотта, поеми Р. Бернса, вірші М. Бажана, Н. Хікмета та інших. Входив до редколегії «Літературной газеты», співпрацював з журналом «Новый мир», редагував поетичні збірки у видавництві «Радянський письменник».

В Одесі на вул. Базарній, 40, на будинку, де народився письменник, встановлено меморіальну дошку.

5 листопада

35 років тому (1980) було відкрито народний музей історії УВД (Управління внутрішніх справ) Одеської області.

7 листопада

90 років тому (1925) в Одесі відкрився постійно діючий, стаціонарний український театр – держдрама (нині – Одеський академічний український музично-драматичний театр ім. В. Василька).

14 листопада

220 років від дня заснування одеського магістрату (1795). Першим міським головою був *Андрій Железцов*.

15 листопада

115 років від дня смерті *Івана Михайловича Сеченова* (1829-1905), природознавця, мислителя-матеріаліста, який започаткував російську

фізіологічну школу, основоположника науково-природничого напрямку в психології.

Народився в с. Теплий Стан (нині – Сеченово, Сеченовського району, Горьківської області) в Росії. Закінчив Головне військово-інженерне училище в Петербурзі та медичний факультет Московського університету. Стажувався за кордоном, у Німеччині й Австрії. 1860 р. захистив докторську дисертацію. Десять років працював професором Медико-хірургічної академії в Петербурзі. У 1871-1876 рр., на запрошення І. І. Мечникова, працював у Новоросійському університеті. У 1876-1888 рр. – професор фізіології Петербурзького університету. Одночасно читав лекції на Бестужевських вищих жіночих курсах. У 1889-1901 рр. – професор Московського університету. 1901 р. вийшов у відставку, але продовжував експериментальну роботу й викладацьку діяльність на Пречистенських курсах для робітників (1903-1904). Особливе значення для науки мають праці І. М. Сеченова з фізіології нервової системи, що лягли в основу вчення про вищу нервову діяльність.

І. М. Сеченов – один із фундаторів матеріалістичної психології. 1862 р. вперше виявив явище гальмування в центральній нервовій системі, а також явище сумачії збуджень у нервових центрах (1868) та встановив основні закономірності рефлексорної діяльності живих організмів. У своїх працях «Рефлекси головного мозку», «Кому і як розробляти психологію» та інших він обґрунтував положення про рефлексорне походження психічної діяльності й те, що в її основі лежать матеріальні фізіологічні процеси.

В Одесі ім'ям ученого названо провулок. На будинку головного корпусу Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (вул. Дворянська, 2) йому встановлено меморіальну дошку.

95 років від дня народження *Лідії Яківни Селютіної (1920-2007)*, прозаїка, драматурга, члена Національної спілки письменників України.

Народилася в Одесі. Закінчила Одеське театральне училище та Московський літературний інститут ім. М. Горького. Літературною діяльністю почала займатися з 1950 р. На сценах Одеського академічного українського музично-драматичного театру ім. В. Василька та Одеського обласного академічного російського драматичного театру ім. А. Іванова було поставлено ряд вистав за її п'єсами.

Романи: «Дороги», «Быть человеком», «Любовное зелье», «Трефовая дама», «Именем любви» та ін.

16 листопада

160 років тому (1855) до Одеси приїхав *Дмитро Іванович Менделєєв*, хімік, великий учений, педагог, громадський діяч. 3 вересня 1855 р. по травень 1856 р. викладав природничі науки в гімназії при Рішельєвському ліцеї, працював над дисертацією «Питомі об'єми». 1869 р. відкрив

періодичний закон хімічних елементів – один з фундаментальних законів природи, названий періодичним законом Д. І. Менделєєва.

Пам'ять Д. І. Менделєєва в Одесі увічнена барельєфом, який встановлено на будинку, де був розташований Рішельєвський ліцей (вул. Дерибасівська, 16).

110 років від дня народження **Аркадія Давидовича Бакмана** (1905-1969), боксера, тренера, майстра спорту СРСР, заслуженого тренера України.

Народився в Одесі. Професійно почав займатися боксом в 22 роки. У 1933 р. виборов звання чемпіона України та посів 3-є місце на чемпіонаті СРСР. У 1934 р. його призначено старшим тренером «Одеської міської школи боксу». Він став провідним боксером Одеси, виступав на багатьох змаганнях і одночасно працював тренером. У 1939 р. на першості СРСР посів 1-є місце у вазі 51 кг, йому першому з одеських боксерів присвоюється звання «Майстер спорту СРСР з боксу». Учасник Великої Вітчизняної війни. Після війни повертається до рідного міста і займається боксом до кінця життя.

А. Д. Бакман виховав цілу плеяду боксерів. Найвідоміші з них – О. Юшин, В. Бондаренко, Р. Песин, Й. Кац, Б. Присяжнюк, В. Зубенко, О. Каретний, О. Байрачний, М. Брага. На Другому християнському кладовищі в Одесі поряд з його пам'ятником в 2001 р. була встановлена стела на честь прославлених тренерів і боксерів Одеси.

19 листопада

175 років від дня народження **Олександра Онуфрійовича Ковалевського** (1840-1901), біолога-еволюціоніста, академіка Петербурзької АН (1890).

Народився у Динабурзькому повіті, Вітебської губернії. Закінчив Петербурзький університет. Професор Казанського (1868-1869), Київського (1869-1874) та Новоросійського (1874-1890) університетів. У 1877-1878 рр. був проректором Новоросійського університету. У 1890 р. його було обрано дійсним членом Петербурзької академії наук і водночас професором Петербурзького університету. З 1898 р. обіймав посаду директора Севастопольської біологічної станції.

Своїми працями О. О. Ковалевський разом з І. І. Мечниковим поклав початок порівняльній ембріології і фізіології як науковій дисципліні, що ґрунтується на історичному принципі. Головний висновок досліджень О. О. Ковалевського полягав у тому, що загальний спосіб розвитку виявляють не представники одного якого-небудь класу, а всі групи тваринного царства – хребетні та безхребетні.

24 листопада

285 років від дня народження **Олександра Васильовича Суворова** (1730-1800), графа Римникського (1789), князя Італійського (1799),

полководця та військового теоретика, генерал-фельдмаршала, генералісимуса (1799).

Народився у Москві. Військову службу почав капралом. Учасник Семилітньої війни (1756-1763). У 1768-1772 рр. командував російськими військами, які вели боротьбу проти загонів Барської конференції. Під час російсько-турецьких воєн 1768-1774 та 1787-1791 рр. очолені О. В. Суворовим війська здобули перемогу. В 1796-1797 рр. командував російськими військами на території України.

На честь полководця названо ряд населених пунктів, в тому числі на Одещині. В Одесі ім'я О. В. Суворова носить один з мікрорайонів міста, де йому встановлено пам'ятник (2012). На вулиці Приморській, 2 полководцю встановлено пам'ятну дошку.

165 років від дня народження *Миколи Корниловича Бодаревського* (1850-1921), художника, портретиста.

Народився в Одесі. Навчався в Одеській рисувальній школі (1865-1868) та Петербурзькій академії мистецтв (1869-1875). З 1880 р. брав участь у виставках, в тому числі Товариства пересувних художніх виставок та Товариства південноросійських художників (член з 1884 рр.). 1889 р. в Одесі відбулася персональна виставка М. К. Бодаревського та А. П. Размаріцина. 1908 р. отримав звання академіка. Картини М. К. Бодаревського зберігаються в Одеському художньому музеї.

Портрети: К. К. Петрококіно (сестра художника), О. Ф. Баришкіної, імператриці Олександри Федорівни, княгині Гагаріної, П. І. Чайковського та багатьох інших.

25 листопада

220 років тому (1795) закладено Спасо-Преображенський кафедрального собору (проект інж. В. Вонрезанта). 1936 р. храм було зруйновано. 2005 р. святиню відбудовано і прийнято в експлуатацію. Тут було перепоховано прах графа М. С. Воронцова та його дружини графині Е. К. Воронцової.

205 років від дня народження *Миколи Івановича Пирогова* (1810-1881), вченого, хірурга, анатома, засновника воєнно-польової хірургії, педагога та громадського діяча.

Народився в Москві. Закінчив медичний факультет Московського університету. У віці 26 років його обрали професором Дерптського університету. Очолив кафедру хірургії в Медико-хірургічній академії в Петербурзі. Водночас М. І. Пирогов керував організованою ним клінікою госпітальної хірургії. 1847 р. виїхав на Кавказ, де російська армія вела війну проти місцевих горян. Тут він хотів перевірити в польових умовах розроблені ним операційні методи. Вперше застосував перев'язку бинтами, просоченими крохмалем. 1855 р. під час Кримської війни був головним хірургом

Севастополя, який на той час перебував в англо-французькій облозі. Оперуючи поранених, М. І. Пирогов вперше в історії світової медицини застосував гіпсову пов'язку. Був попечителем Одеського (1856-1858) та Київського (1858-1861) навчальних округів. За його ініціативою Рішельєвський ліцей в Одесі був реорганізований в Новоросійський університет.

Ім'я М. І. Пирогова носив Одеський медичний інститут (нині Одеський національний медичний університет) та вулиця в одному з районів міста названа Пироговською. На території санаторію «Лермантовський» встановлено погруддя вченого, а на вулиці Дерибасівській, 33, на будинку, де мешкав учений, встановлено пам'ятну дошку.

28 листопада

130 років від дня народження *Євгена Івановича Синельникова* (1885-1951), фізіолога.

Народився в Москві. Закінчив медичний факультет Московського університету (1911). Після закінчення університету стажувався в Швейцарії. У 1912 р. повернувся до Росії та почав працювати в лабораторії І. П. Павлова. У 1913 р. – асистент з фізіології в Новоолександрівському сільськогосподарському інституті. 1918 р. переїхав до Одеси й почав працювати в Новоросійському університеті. У 1922 р. після відкриття Інституту народної освіти очолив кафедру фізіології та Науково-дослідний інститут стоматології і фізіологічної лабораторії в психоневрологічному інституті. Після відновлення роботи Одеського університету (нині Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова) до кінця життя працював на посаді професора.

95 років від дня народження *Євгенії Михайлівни Дембської* (1920), актриси, заслуженої та народної артистки України.

Народилася в Києві. Закінчила музичне училище, навчалася у консерваторії в Києві. Від 1940 р. солістка-вокалістка Київського театру малих форм, з яким під час окупації 1943 р. емігрувала спочатку до Чехословаччини, згодом – до Угорщини. 1945 р. повернулася до Львова, де працювала у філармонії. Від 1946 р. – у Львівському театрі оперети, від 1953 р. – в Одеському театрі музичної комедії ім. М. Водяного. Водночас від 2000 р. – в Одеському російсько-драматичному театрі ім. А. Іванова.

Ролі: Проня Прокопівна («За двома зайцями»), Стелла («Вільний вітер»), Лариса («Біла акація») – обидві І. Дунаєвського, Сільва («Сільва» І. Кальмана), Розалінда («Летюча миша» І. Штрауса), Ганна Гловарі («Весела вдова», Ф. Легара) та багато інших.

1 грудня

120 років тому (1895) за проектом архітектора В. О. Шрьотера була побудована Реформатська церква в Одесі (вул. Пастера, 62).

9 грудня

140 років від дня народження **Павла Фридриховича Шварца** (1875-1934), графіка, театрального художника.

Народився в Одесі. Закінчив юридичний факультет Новоросійського університету. 1902-1903 рр. навчався живопису в академії Вітті в Парижі. Після повернення до Одеси в 1921 р. працював художником в Першому Одеському територіальному батальйонному окрузі. Один із засновників Товариства імені К. Костанді. Брав участь у виставках Товариства в 1925-1927 рр. Протягом 1923-1934 рр. був ученим секретарем і експертом музейного фонду Одеси. Працював художником-декоратором Одеського оперного театру (з 1926 р.). Брав активну участь у відновленні театру після пожежі 1925 р. З 1916 р. – член Товариства південноросійських художників.

12 грудня

135 років тому (1880) вийшов перший номер газети «Одесский листок».

14 грудня

215 років від дня смерті **Йосипа Михайловича Дерібаса** (1749-1800), російського адмірала, державного діяча, одного з перших забудовників Одеси.

Народився в Неаполі (Італія). 1772 р. на запрошення графа О. Г. Орлова прибув до Росії і вступив на військову службу (волонтером) у Чорноморський флот. Брав участь у російсько-турецькій війні 1768-1774 рр. Під час війни з Туреччиною 1787-1792 рр. у званні генерал-майора командував Лиманською гребною флотилією. 1789 р. російські війська, якими командував Дерібас, разом з українськими козаками Чорноморського козацького війська здобули фортецю Ені-Дунья поблизу с. Хаджибей. 1790 р. флотилія Дерібаса зайняла Тульчу, Ісакчу та Ізмаїл.

1793 року Дерібас став контр-адміралом і був призначений командувачем Чорноморського гребного флоту. 1793 р. спільно з інженер-полковником Ф. де Воланом склав план і в 1794-1797 рр. у чині віце-адмірала керував (під наглядом фельдмаршала О. В. Суворова) будівництвом військово-торгового порту в бухті Хаджибей (нині м. Одеса).

Головна вулиця Одеси названа Дерібасівською. На початку вулиці 1994 р. Й. М. Дерібасу встановлено пам'ятник (скульптор О. Князик, архітектор В. Глазирін).

165 років від дня народження **Миколи Дмитровича Кузнецова** (1850-1929), художника, пейзажиста, портретиста.

Народився в с. Степанівка, Херсонської губернії (нині Комінтернівський район, Одеської області). Брав приватні уроки живопису у художника Ф. Мальмана в Одесі. 1876-1880 рр. був вільним слухачем Петербурзької академії мистецтв. По закінченні академії жив переважно в Одесі. З 1895 р. – академік живопису, а з 1900 р. – дійсний член Академії мистецтв. З 1881 р. – постійний учасник виставок Товариства передвижників південноросійських художників (з 1883 р. – член товариства). Його твори виставлялися в Паризьких салонах та на Всесвітній виставці в Парижі 1900 р. Виступив одним з організаторів Одеського літературно-артистичного товариства в 1897 р. Протягом 1909-1910 рр. експонувався в одеських салонах В. Іздебського. На початку 1920 р. емігрував з родиною на Балкани. В 1986 р. відбулася виставка робіт М. Д. Кузнецова в Одеському художньому музеї.

В Одеській національній науковій бібліотеці ім. М. Горького у відділі рідкісних видань та рукописів експонується копія портрета графа М. М. Толстого (молодшого) пензля М. Д. Кузнецова. Оригінал зберігається в Одеському художньому музеї, як і багато інших робіт художника.

Портрети: О. М. Додонова, М. М. Толстого (старшого), К. О. П'ятницького, Ф. І. Шаляпіна, А. О. Нілуса та багатьох інших.

15 грудня

175 років тому народився **Василь Карлович Надлер (1840-1894)**, історик, краєзнавець, декан історико-філологічного факультету Новоросійського університету.

Народився в м. Харкові. Закінчив історико-філологічний факультет Харківського університету. По закінченні викладав у навчальних закладах Харкова. Від початку 1868 р. працював екстраординарним професором, а від 1870 р. – ординарним професором Харківського університету. 1875-1890 рр. – декан історико-філологічного факультету Харківського університету. 1891-1894 рр. – ординарний професор і декан історико-філологічного факультету Новоросійського університету.

Наукові інтереси були різноманітними. В харківський період слід відзначити п'ятитомну працю «Олександр І та ідея Священного союзу». Найзначнішим досягненням на ниві історичного краєзнавства стала праця «Одеса у перші епохи її існування» (1893).

145 років тому (1865) почала діяти залізниця Одеса-Балта.

18 грудня

40 років від дня смерті **Богдана Михайловича Комарова (1882-1975)**, бібліографа, публіциста та мемуариста, заслуженого діяча науки Таджицької РСР. Син відомого бібліофіла та бібліографа, фольклориста, лексикографа, перекладача, засновника одеської «Просвіти» М. Ф. Комарова (1844-1913).

Народився у Києві. 1900 р. вступив на природниче відділення фізико-математичного факультету Новоросійського університету, з якого 1902 р. був виключений за участь у студентських революційних заворушеннях. Продовжував навчання у Львівському та Віденському університетах, 1906 р. закінчив Краківський університет. Учителював. Перебував під негласним наглядом поліції. На базі бібліотеки батька та ряду націоналізованих більшовиками книгозбірень Одеси створив Державну українську бібліотеку ім. Т. Г. Шевченка, якою завідував впродовж 1920-1930 рр. Після реорганізації 1930 р. її фонди влилися в Одеську наукову бібліотеку (нині ОННБ ім. М. Горького).

1925-1930 рр. розгорнув діяльність Українського бібліографічного товариства в Одесі, яке видавало журнал «Записки українського бібліографічного товариства в Одесі».

1931 р. Б. М. Комаров був заарештований. Відбував річне адміністративне заслання в Курську (за іншими даними в Орлі) без права повернення в Україну. Згодом погодився на викладацьку роботу в Середньоазіатському плодовоовочевому інституті в Ленінабаді (Ходженті), де заснував природничо-географічний факультет і власну наукову школу. Брав участь у наукових експедиціях з дослідження флори у важкодоступних районах Таджикистану.

20 грудня

150 років від дня народження *Амвросія Андрійовича Ждахи* (справжнє прізвище – *Ждаха-Смаглій*) (1855-1927), графіка, етнографа.

Народився в м. Ізмаїлі. Закінчив Одеську рисувальну школу. Опанував іконографічний метод вивчення пам'яток мистецтва академіка Н. Кондакова. Працював у Земському банку Херсонської губернії та креслярем у залізничних майстернях Одеси. Значний вплив на формування А. Ждахи як художника мали Стара Одеська громада, Братерство тарасівців, український театр. Мав активні творчі стосунки з М. Комаровим, П. Ніщинським, В. Боровиком, Є. Чикаленком, М. Кропивницьким та іншими українськими діячами. У 1883-1885 рр. А. Ждаха для трупи М. Кропивницького й М. Старицького виконав ескізи українських історичних костюмів та народного одягу. У 1890 р. бере участь у першій виставці Товариства південноросійських художників. 1921-1927 рр. викладав малювання в Одеській торгово-промисловій школі.

У творчому доробку А. Ждахи робота над ілюструванням Нового заповіту, «Іліади» та «Одіссеї» Гомера, «Слово о полку Ігоревім», творів П. Куліша, М. Комарова та І. Липи, легенд В. Гаршина. Колекція творів А. Ждахи зберігається у фондах Одеського історико-краєзнавчого музею та у приватних збірках (С. З. Лущика, Т. І. Максим'юка та інших колекціонерів).

24 грудня

110 років від дня народження **Костянтина Федоровича Данькевича** (1905-1984), композитора, диригента, піаніста, педагога, народного артиста СРСР (1954), лауреата Державної премії ім. Т. Г. Шевченка.

Народився в Одесі. Закінчив Одеську консерваторію. Професор Одеської консерваторії, яку очолював у 1944-1951 рр. З 1953 р. – професор Київської консерваторії. Виступав як піаніст і диригент, займався музично-громадською діяльністю. Тривалий час був членом та головою правління Спілки композиторів України.

Твори: опери «Трагедійна ніч» (1934), балет «Лілея» (1939), музична комедія «Золоті ключі» (1942), «Богдан Хмельницький» (1951), «Назар Стодоля» (1960), кантати симфонії та інші твори.

В Одесі ім'я Данкевича присвоєно музичному училищу та вулиці.

26 грудня

155 років від дня народження **Поля-Олександра-Альфреда Леруа** (1860-1942), художника.

Народився в Парижі. У чотирирічному віці разом з батьками переїхав до Одеси. Навчався в Одеській рисувальній школі 1866-1867 рр. та з перервою в 1873-1876 рр. Переїхав до Парижа. Був постійним учасником паризьких салонів. До Росії більше не повернувся, однак підтримував постійний зв'язок з одеськими художниками. З 1891 р. був членом Товариства південноросійських художників. У 1904 р. подарував Одесі картину «Аман та Мардохей» (нині зберігається в Одеському музеї Західного та Східного мистецтва).

28 грудня

115 років від дня народження **Марка Пилиповича Гордіана** (1900-1961), шахового композитора і шахіста.

Народився в Одесі. Працював керівником одеського відділення Держбанку СРСР. Працював в основному в області «казкових» шахів. Винайшов нову розширену дошку з казковими фігурами. На 1-му конкурсі ФІДЕ (Міжнародна шахова федерація) в 1957-1958 рр. завоював перший приз і золоту медаль у розділі завдань на «казкові» теми.

100 років від дня народження **Льва Львовича Шестакова** (1915-1944), військового льотчика, учасника оборони Одеси, Героя Радянського Союзу.

Народився у с. Авдіївка, Ясинуватського району, Донецької області. Навчався в Дніпропетровському інституті інженерів залізничного транспорту та відвідував Дніпропетровський аероклуб. У Радянській Армії з 1934 р. Закінчив Луганську військово-авіаційну школу пілотів. Учасник Громадянської війни в Іспанії 1936-1939 рр. У повітряних боях знищив 8 літаків противника особисто та більше 30 в групі з товаришами, за що був нагороджений орденами Леніна та Червоного Прапора. Під час Великої Вітчизняної війни – командир 69-го винищувального авіаційного полку. Під

час оборони Одеси полк Л. Л. Шестакова здійснив 6600 бойових вильотів, провів 575 повітряних боїв, 3500 штурмів, знищив 124 ворожих літака.

В Одесі ім'ям героя названо вулицю.

29 грудня

130 років від дня народження **Зої Антонівни Бориневич-Бабайцевої** (1885-1972), історика літератури, пушкінознавця.

Народилася в Одесі в родині керівника статистичного бюро, а згодом професора статистика А. С. Бориневича. Закінчила Новоросійський університет. Педагогічну кар'єру розпочала в 1903 р. викладачем недільних та вечірніх шкіл. Від 1912 р. почала викладати історію, російську літературу та мову в жіночих і чоловічих гімназіях міста. Із встановленням радянської влади викладала у робітфаках і технікумах, а від 1923 р., протягом майже п'ятдесяти років, у вищій школі: в Одеському інституті народної освіти, згодом в Українському педагогічному інституті, Одеському державному університеті ім. І. І. Мечникова.

Науково-літературну діяльність розпочала в 1920 р. Вона була зосереджена на двох темах – життя і творчість Чехова й Пушкіна. Брала активну участь у роботі Пушкінської комісії при одеському Будинку вчених.

ЦЕЙ РІК ВИЗНАЧНИЙ ЩЕ ТАКИМИ ДАТАМИ:

600 років тому (1415) з'являється перша письмова згадка про поселення Коцюбіїв-Кочубей, пізніша назване Хаджибей. У січні 1795 року Хаджибей було перейменовано на Одесу.

215 років тому (1800) заснована Контора опікунства іноземних поселенців у Новоросійському краї.

215 років (1800) від часу спорудження Карантинного молу.

210 років тому (1805) Одеса стала центром Новоросійського генерал-губернаторства, яке охоплювало всю Степову Україну, Приазов'я, Крим, а з 1828 р. – і Бессарабію. Герцог Рішельє був призначений генерал-губернатором, залишаючись одеським градоначальником.

200 років (1815) від дня призначення генерал-губернатором Новоросійського краю **О. Ф. Ланжерона**.

195 років тому (1820) побудована й освячена Михайлівська церква на Молдаванці.

185 років тому (1830) купець першої гільдії **М. О. Клочков** відкрив на вул. Рішельєвській магазин «Русская книга».

185 років тому (1830) вийшов перший випуск літературного збірника «Одесский альманах».

185 років (1830) від дня відкриття в Одесі закладу штучних мінеральних вод, яке за ініціативою М. С. Воронцова було розташоване в Міському саду.

185 років (1830) від дня виходу першого номера «Записок Императорского общества сельского хозяйства юга России».

185 років тому (1830) засновано Одеський навчальний округ.

180 років від дня народження **Михайла Михайловича Толстого (старшого) (1835-1898)**, мецената й благодійника.

В Одесі з 1842 р. Закінчив Рішельєвський ліцей. Був директором міського оперного театру, відбудованого після пожежі. Очолював комісію з керівництва міським театром. Був почесним попечителем Рішельєвської гімназії. Член міської управи з 1888 р. Обраний почесним мировим суддею Одеси.

180 років тому (1835) Міське жіноче училище було прийняте під покровительство імператриці.

180 років (1835) від дня, коли купець **В. А. Золотов** в Одесі відкрив книжкову лавку.

180 років тому (1835) був заснований Одеський статистичний комітет.

180 років тому (1835) лікар **Проута** відкрив «Одесскую лечебницу для приходящих». Мета закладу – надати безкоштовну медичну допомогу жебракам та нужденним мешканцям міста. Лікарня була розташована на вулиці Гаванній.

170 років тому (1845) в Одесі засноване Швейцарське благодійне товариство.

165 років від дня народження **Юхима Івановича Фесенка (1850-1926)**, видавця, типографа, почесного громадянина Одеси.

Народився в с. Головеньки, Чернігівської губернії. В 1869 р. переїхав до Одеси, де працював помічником фармацевта, а пізніше в друкарні П. Ф. Францева. Після навчання друкарської справи в Німеччині відкрив власну друкарню в Одесі, на Грецькій вулиці, яку пізніше перемістив у власний будинок на вул. Рішельєвській, 49. Його друкарня свого часу була

однією з найбільших та випускала одну з найкращих продукцій в Російській імперії. Активно співпрацював з діячами «Просвіти» в Одесі.

165 років тому (1850) закінчилося будівництво єврейської синагоги на розі Рішельєвської та Єврейської вулиць (архітектор Ф. О. Моранді).

155 років тому (1860) до Одеси переїхав відомий український композитор і поет-перекладач **Петро Іванович Ніщинський** (1832-1896).

155 років тому (1860) в Одесі на вулиці Троїцькій була збудована караїмська кенаса.

150 років тому (1865) в Одесі відкритий Херсонський земельний банк.

145 років тому (1870) Херсонську духовну семінарію перейменовано на Одеську.

145 років тому (1870) відкрито регулярну пароплавну лінію з Одеси до Індії та Китаю.

140 років тому (1875) в Одесі закладений Олександрівський парк (нині – Центральний парк культури та відпочинку ім. Т. Г. Шевченка).

130 років тому (1885) одеським градоначальником був призначений контр-адмірал **Павло Олексійович Зелений**.

130 років тому (1885) при рисувальній школі Товариства красних мистецтв засноване загальноосвітнє училище.

130 років тому (1885) в Одесі видано єдиний український літературний збірник «Нива».

125 років тому (1890) вийшов перший номер наукового збірника «Летопись Историко-филологического общества», яке на той час діяло при Новоросійському університеті.

115 років (1900) від часу заснування в Одесі караїмського благодійного товариства.

95 років (1920) від часу заснування Одеського науково-дослідного інституту вірусології та епідеміології.

90 років від дня народження **Яші Гордієнка** (1925-1942), юного партизана-розвідника, кавалера ордена Вітчизняної війни I ступеня.

Народився в Одесі. З початку війни – у загоні В. О. Молодцова-Бадаєва, який формувався для проведення диверсій у тилу окупантів. Був зв'язковим «летючого загону», який базувався в Одесі, потім став його керівником. Проявив себе з винятковою бою, як відважний і спритний партизан. Завдяки Яшці та його групі добувалися цінні відомості для одеського підпілля. Неодноразово брав участь у бойових операціях проти німецько-румунських окупаційних сил. Був схоплений через зраду Антона Броніславовича Федоровича (псевдонім Петро Бойко). Проявив мужність у катівнях сигуранці і, незважаючи на тортури, нікого з загону не виказав. Розстріляний. Похований в Одесі на Алеї Слави.

Ім'ям Яшці Гордієнка в Одесі названо вулицю, школу, судно, а на будинку школи № 121, де до війни навчався партизан, встановлено меморіальну дошку.

90 років тому (1925) створено Одеську окружну прокуратуру.

90 років тому (1925) в Одесі відкритий Палац культури моряків ім. М. Горького.

85 років тому (1930) відкритий Одеський технікум харчової промисловості.

80 років тому (1935) в Одесі створений комбінат харчових концентратів.

80 років (1935) від часу заснування Одеської обласної бібліотеки для дітей ім. Н. К. Крупської.

Довідкове видання

**Календар
знаменних і пам'ятних дат Одеси
на 2015 рік**

Упорядник

Олександра Петрівна Делі

Комп'ютерний набір

О. П. Делі

Видання підготовлене редакційним відділом
Одеської національної наукової бібліотеки
імені М. Горького
Підписано до друку 23.10.2014 р.
Обл.-вид. арк. 3,2
65023 Одеса-23, вул. Пастера, 13